સરસ્વતીચંદ્રનું મનોરાજ્ય અને ટીપ્પણ

હસ્તપ્રત

ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠી

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગ : ૪

પૃષ્ઠ સંખ્યા : ૪૩૨ થી ૫૭૬

ગોવર્ધન સ્મૃતિ મંદિર : નડીયાદ

સૌજન્ય : ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી ફાઉન્ડેશન : મુંબઈ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] મળતાં તે આવા [illegible]
[illegible] પણ [illegible]
નો [illegible] [illegible] [illegible]
દીધું હતું. [illegible] જેવું [illegible]
હિંદુસ્તાન મુસલમાનોને પણ [illegible]
છે [illegible] [illegible] ભાઈ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] પણ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે.

પછી દૂરથી [illegible] તે [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
મુસલમાનોને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
તે [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
દેવાનું [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

ઉપયોગ કરી [illegible] હિંદ [illegible] [illegible]
ગાડીં વડે [illegible] ફરતા હતા. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતા, [illegible]
ને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] હતા. [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible], ને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
હતા. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતા. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], ને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] કરી, [illegible] [illegible]
[illegible] હતા. [illegible] [illegible] ભિન્ન [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ફરતા હતા.

હિંદુસ્તાની [illegible] આ સર્વ [illegible]
જુદી જુદી જુદી [illegible] હતી. [illegible] [illegible] [illegible]
એક ભિન્ન [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ન [illegible] [illegible] છું [illegible] [illegible] [illegible]

આગળના હાથે ખુલી આવતા બહેને [illegible]

તેમને હાથમાં એ [illegible] પણ આવ્યાં. એ

પણ [illegible] હાથ તો પકડી રહ્યા.

“[illegible] ગુંથેલા [illegible] બાંધી છે તો

“હું જાણે ક્યાં [illegible] નાગરો છે [illegible]

“તેના બાપાની વાત મનમાં ફરી તેમ ફરવાનું નથી.

“એ [illegible] લાગે છે તે છૂટી લાગે છે હું તો

“નથી લાગે તો એની બા મળી નથી. [illegible]

“[illegible] લાગે છે કે [illegible]

“[illegible] [illegible] તેર છે”

“[illegible] [illegible] નથી.

“તને [illegible] [illegible]

“[illegible] [illegible] [illegible]

“[illegible] — [illegible] [illegible] તો [illegible]

“— [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

“[illegible] — [illegible] [illegible]

“[illegible] તે [illegible] નથી [illegible] નથી [illegible].

“[illegible] [illegible] નથી [illegible].

[illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible]

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

આગાખાનીમાં ગયા. [illegible] હવે ડૉકટર રૉય આવ્યા.

[illegible] સંપૂર્ણતાના [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ને [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] છે કે [illegible]

સંપૂ૦ — આપની મિટિંગ છે કે [illegible]

રોજેરોજ માટે હું સમય આપેલો છું. આજની વાત

[illegible] [illegible] [illegible] આ રીતે [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible]

[illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] છે. મને [illegible] છે કે હવે [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]!

સંપૂ૦ — આપ [illegible] વાત [illegible] [illegible]

સંપૂ૦ — [illegible] [illegible] [illegible] છે તેથી [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]. પણ [illegible]

રોજ માટે [illegible] છે તેમાં આપ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] તેથી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

રહી [illegible] હવે [illegible] આપેલાં [illegible] [illegible]

[illegible] વાત [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible]

ડૉક્ટર૦ — આપ [illegible] [illegible] [illegible]

G. [illegible] [illegible] કે આ [illegible]?

સંપૂ૦ — આપ [illegible] તો. [illegible] [illegible] [illegible] તો

ડૉક્ટર૦ — જો આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો

એ રીતે [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

~~એમ~~ સુધારાનું અભિમાનપણું હોવાનું જોઈએ પરિણામ ઊંધું કરે છે. એનું નામ "સ્વરાજ્યનું" [illegible] રાજ્યના ~~અધિકારની~~ અધિકારીઓની સત્તામાં ફેર છે — પણ આપ રાજ્યના અધિકારી નથી. આપ રાજ્ય પ્રજાનો પ્રતિનિધિ નથી. આપ પ્રજાના ~~[illegible]~~ અધિકારી પણ નથી. તેમના હુકમથી જો અને તે મહારાજાને મન નહિ, આપને મન પણ હુકમથી જો તે આપે આપ ભણી ~~[illegible]~~ તે આપણે આપવાનો છે આપણે ઘટે છે.

વાચક — હથિયારબંધ આપના રાજ્યમાં ખરું પણ અંગ્રેજ કરે છે તેમ સિપાઈઓમાં આપના રાજ્યમાંથી ~~[illegible]~~ હુકમના કરી આપણા આવી સિપાઈઓ તો [illegible] ~~[illegible]~~ કરવો નાખીએ પહેલાં ~~[illegible]~~ શી રીતે રહીશું?

અધિપતિ — આપ મનમાં ગોઠવેલ રાખી બતાવું કરવો છે. પ્રજાના મનમાં એમ છે કે ~~[illegible]~~ અધિકારના હાથમાં પરિણામ ~~[illegible]~~ હથિયારબંધના શરીરના હાથે વિરોધ કરે છે એટલે આપના શરીરને અધિકારમાં [illegible] આવતું નથી. ~~[illegible]~~ [illegible] કરે છે તે [illegible]

~~[illegible]~~ વાચક — પાર્લામેન્ટ શું કરે છે શું [illegible] ~~[illegible]~~ મનની આપણા [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] શી આપણે [illegible] [illegible] હુકમના [illegible]

[illegible]

પ્રભા૦— તે કરવામાં કાંઈ હરકત નથી બ્હેન.

ઈંદુ૦— મારે પોતાને પણ આ રીતને માટે જવાની ઈચ્છા છે તે આ રીતે ~~[illegible]~~ અનુસરવું પડે તેની ભિન્ન અધ્યાપકોથી સાંભળ વહી. મારી શાળાનો એવો અનુભવ [illegible] ન હતો. હું આટલા દિવસ [illegible] રહેલો છું તે મને બહુ [illegible] લાગે છે. [illegible] આટલા શાળાનો [illegible]

શાંતિ૦— આપણે [illegible] સાથે [illegible] ન મહારાજાની [illegible] [illegible] કરે છે. [illegible] આદિ [illegible] [illegible] [illegible] ભિન્ન [illegible] કરાય છે.

ઈંદુ૦— હું તેને ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] તે આવું [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible] છે તે જાણી હું [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] તો [illegible] કરીશ.

પ્રભા૦— તેમાં આપની ઈચ્છા પ્રમાણે [illegible] [illegible] કરાવીશું.

શાંતિ૦— એ વાતનો સ્વીકાર [illegible] આ પર ~~[illegible]~~ જાણું. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે તે ~~[illegible]~~ [illegible] છે તે [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] છે તેથી આપને તેવા [illegible]

સુંદરીએ પગ ભર્યો. ભાગ્યો. ઝંઝાએ પીનારો
કેમ પગ ભરેલો પણ કેમ સુંદરીનું નામ લખ્યું
રહી ગયેલું ? એને ખબર નથી હતું તેથી પગલાં ભ
ર્યા હશે. તેનો જવાબ કુંકુ લખવું.

" મને મેંહવાર છે પણ તને ભોગવા રહી.
"પાછા આવજો તો મને ઠીક નહીં પડે. તમારા
"ઘરમાં રહીને [illegible] છે કે સુરસ્વતીચંદ્ર મારે કેવા
"લાડે [illegible] તો તમારા [illegible] ઘરમાં પધારી આવ.
"~~[illegible]~~
"~~[illegible]~~ તમારા મેંહવારનો ભરાતો રહ્યો
"~~[illegible]~~ તમારા [illegible] અને નમાવતી.
"બોલાવવા રૂપાળા લખે છે તે [illegible] આવેલો
"પણ ~~[illegible]~~ એવા પધારી આવેલો.
"મને [illegible] તેની નહીં હતી તમારી પધારે
"નહીં હતી સુરસ્વતીચંદ્ર પધારે. સુરસ્વતીચંદ્ર ઘરનાં.
"તો [illegible] આવ્યા છે એટલાં તમારાં [illegible] નહીં તે
"આવ્યાં નથી. મારે ~~[illegible]~~ [illegible] ભરાવેલા
"બોલો છો તેને બોલાવતા. દુઃખાવાળા આવે છે.
"તમારા ઘરમાં આવે બાપણ તે ઉભરાયા નહીં તે આવેલા
"મારું નામ દઈ બોલાવે તો છોકરાઓ તમને દુઃખ નહીં
"નહીં. મને મેંહવાર છે તો મારી તમે દેખાવતું નથી
"ઘરના તમારા ઘરમાં સુખ દઈ છું નહીં તો છોકરાંઓ
"પણ હું મારીશ તો સુરસ્વતીચંદ્ર મારાં છોકરાં
"કુંવારા કરશે તો તમારા ઘરમાંથી જુદાં [illegible]

"તેને હાથે નહીં. માટે મારા મરવાના દિવસનું ૪૩૯
"ફૂલાં સ્વરાજ્યની સંકુની સ્મારક રાખજો."

ને ફેરફાર ધૂળ આવ્યો ને ફળાવ્યું
તેની ટોપી સંકુડાં ~~[illegible]~~
દેખાવાં; પણ ગાંઠ ~~[illegible]~~ ફરી બાંધવાના
~~[illegible]~~ પહેરી બાંધી લીધો. પણ
ખીસામાં કુલ્લે ને કુકડાં કુકડાં નાખ્યો.
"આ પત્ર ~~[illegible]~~ મહારાષ્ટ્રનું છે. [illegible]
"તેની સાથે ફરી લઇને સમજાવીએ. હાથ તેને
"ને ફેરફાર ધુરતા પીરસીને છે તે કરો".
મહિલાઓને મળવાની
સુમિત્રા — બહુ સાહેબ. [illegible]
ખિસ્સે ફરી આવીને સંકેલી નાંખ્યાં.
બે પગે ગયો. સંકુડાંના તેમના પર
રહી નહીં. આવી પાછા ફરતાં તેને [illegible]
નાખીને [illegible] — ફરીથી તેને નાખ્યો.
નહીં. સાંકળની સાથેના ફરીથી તેના
આવીને મિત્ર સુખે સ્ટેશન ઉપર નીકળવા હતા
ને પડશે તો ઉપર સંકુડાં ફરતા પછી
સાથે સંકેડાવ્યો.
"પણ તેના ફૂલવા રહ્યો,
"રઘુપતિ રાઘવ રાજારામ".
આ શબ્દો કાનમાં પહોંચ્યાં ને સાંભળે
તેને ફિકર ~~[illegible]~~. તેનાં નયન ભરાઈ
આવી ગયાં.

અનુક્રમ ૭૩.

તારામૈત્રક

निजसरसिरुहे सौरभमुद्गसंगीतशालिनी
उदिते वासराधीशे मैत्राकान्ते सरोजिनी ॥१
धृतजलजमुखविहङ्गः भ्रमतलमन्दपदः
प्रणतिपरमवेदेव प्रीतमनसा लोकम् ।
भुवनतलमशेषं प्रत्यवेक्ष्य प्रमाणः
क्षितिधरतटपादपस्थितः सहस्ररश्मिः ॥२
उदयगिरितटिकानन दीपितनलिनः
कथमनुमूलयत्येष मानिनीमानपर्वतान् ॥१
तां पुष्पवतीं सुरूपवतीं मालती विमलवारिणा
... मरुतः ॥३
पुनः संपर्कोदधिरिव मन्दं ...
धृतजलजमुखविहङ्गः भ्रमतलमन्दपदः
प्रणतिपरमवेदेव प्रीतमनसा लोकम्
भुवनतलमशेषं प्रत्यवेक्ष्य ...
क्षितिधरतटपादपस्थितः सहस्ररश्मिः ॥४
(प्रकीर्ण)

આ મંત્ર: રાગ નાગ્રિમૈત્ર અને અને
સાહિત્યના ગ્રંથમાં કુમુદસુંદરી સુંદરગિરિ ઉપર
બોધ્યો તે જ ગ્રન્થમાં સરસ્વતીચંદ્ર સિદ્ધિનગરની
ગૃહદેશના ગ્રંથમાં સુંદરગ્રામ અને ...
ધરીને ગાયે એવા ગાઇગયા.
સુંદરગિરિનું પવિત્ર ...

[illegible] [illegible] [illegible] હતું. [illegible] પર્વતની [illegible][1] [illegible] [illegible] [illegible] હતી અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ફૂટ [illegible] [illegible] હતી. એ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતાં, અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને તેની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ અને [illegible] [illegible] [illegible] ઢોળાવ ઉપર [illegible] [illegible] પણ આ [illegible] [illegible] હતા.

આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતાં અને [illegible]

---

૧. ઢોળાવ, incline, gradient.

હતો હતો. [illegible] રાજુલાનો [illegible] જુદો એને [illegible]

[illegible] હતું એને [illegible] [illegible] હતો.

[illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible]

[illegible] રાજુલાનો [illegible] કે [illegible]

[illegible] [illegible] મોટી [illegible]

[illegible] રાજુલાનો [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] હતો. [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] હતો.

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ગઈ હતી, એને [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] હતી.

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

આ [illegible] મોટો [illegible] હતો એને [illegible]

[illegible] [illegible] પણ [illegible]

[illegible] [illegible] હવે [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] હતાં. [illegible]

[illegible] [illegible] હતા; [illegible]

[illegible] [illegible]

૧. ડાબરૂં, ડાબોડીઉં, ડાબોડીયું, Left. ૨. વાંકું, વાંકુંચૂકું, curve
૩. [illegible] "ઉતરવાનો" સ્થાન, Landing places: [illegible]

[illegible]

[illegible]

---

9. Bracino

સર્વ સાધુઓમાં વધારે [illegible] એનું ફફડાટ [illegible] ભૂખ, તરસ, ઠંડી અને ઉજાગરાથી ભૂરી પડતી હતી. ગુલાબ-મૈયા [illegible] ઉંચા [illegible] ઘૂંટતી, [illegible] ડુબતી, અને ડગુમગુ ચાલતી હતી. બીજા [illegible] બાવાઓના એના કરતા નાના હતા અને એનું [illegible] બાળસ્વરૂપ — ગોપાલ — ભાગવતે બાળ કૃષ્ણ બીજા સર્વ ઠાકુરો કરતાં ઉંચું હતું, અને ગોપાલ હતા તે સાથે ચાલી ન શકી હતી. [illegible] ઠાકોરજી ફરતાં તો સર્વ હતાં, પણ બરાબર ઘણા-[illegible] રેતામાં ન રહે-શી વધતી ઘટતી હતી. [illegible] આશી ભર્યું ન [illegible] હોય તો એનું એ રસ્તાઓમાં રખડવાના અને [illegible] ના સમજવાનો અતિરેક હતો. સર્વ બાવાઓનો [illegible] વજન તો ભરાયેલું ન હતું. ઠાકુર મહારાજ સ્વામીના ફરતી [illegible] પોથી હતી તે હૈયામાં રાખી ચાલી ફરફરતા [illegible] રહેતી હતી. એનાં [illegible] અને [illegible] નિત્યનાં વજન એનું [illegible] હૈયામાં ખાલી કરતાં બાંધ [illegible] ગોપાલની ભાવના સાથે બાંધેલાં હતાં. ગુલાબમૈયાનાં ન સમજાય [illegible] ઘોરેલા હતા તે પૂરેપૂરો ન સમજાતો હતો અને તે સમજાય [illegible] પણ એના શરીર ભરેલ હતા. શરદ ઋતુની વાદળાઓ [illegible] વધારે સહુ ઉંચા નીચા ટીંબાની ઠાકુર આ બાવાઓની [illegible] પરીક્ષા ભરાયેલી હતી.

એનું [illegible]

ગુલાબમૈયા ઠાકુરની પાછળ હાથ ફેરવતી હતી. [illegible]

"[illegible] ભૂખ્યા ઠાકુર, આપણી પાસે ન હોય [illegible]"

"કાંઈ ચિંતા પણ ઉપર નહીં પડશે હરિ!"

૨૭૫

[illegible] ફરિયાદ કરતી

"ના. પણ આવાં સાધુજનની સંગાતે મને પવિત્ર કરવાનો દર્શનની આશા" મેં એ લાગણી પ્રદર્શિત આ [illegible]રીતિરનો આમ તેમ મનમાં ફૂલ કે વાતો ભૂલી ગઈ છું. મૈયા, [illegible] રહે ફરતી ઘટે રહી?" કુટુંબે પ્રશ્ન પૂછ્યો: [illegible] ... આવતાં [illegible].

"હજી તો આપણે આવી [illegible] આવતાં રહીશું."

"[illegible] આવતાં [illegible] કે આટલું લાગી રહ્યું". [illegible] ફરમાવે

"કહુરી મૈયા, [illegible] ફોમલ? અહીં આવ કહાવે — હું તેનું નામ — કમળની શોભાવેલી નાની [illegible] કહાવે છે" [illegible] ફૂલના પગ મોકલી મહેમ કુશ: "લોકોની આવ વાતો કે [illegible]

"વાહની મૈયા, [illegible] આપણા અહીંયા સારેગામ છે — મારા આવા હું તો નારા પણ આવા ન હતાં. મારે તેના હાથે આટલી માટીની ફૂલે [illegible] રેડવા છો." તેના હાથે આવીને માટીની ફૂલે બિના કરી

મૈયા, મારા અહીં [illegible] કીધી. "[illegible] લોકોના હાથના નવા [illegible] છે તો અમારા નવડા પણ લોકોના હાથમાં [illegible] થઈ પણ કહેતા છે: તે આમ ઠાકુરનાં [illegible] મને [illegible] [illegible] જગત પર નવા ફૂલ [illegible] ? વાહની! હોવાના છે તે ફૂલ ફૂલો કહી શકું છું?". વાહની

સહુ છોડવા નહી.

"વાહની, મારા હાથે મારા નવો મારા હાથમાં ફરાવે: " [illegible] હોય નહી, પણ [illegible] કામ મને ફરાવે [illegible] પણ [illegible] [illegible] ફૂલનો હાથ વાહનીના [illegible] હાથે મહેંદી લાગે

લાગી.

વાઘની આંખો ઝાંખી ઝાંખી બોલી: "આવું પૂર્ણ હોટલ કરવા ફરે તો તો તમે પણ રહ્યાં અને હવે હોટલની મેનેજર બોલાવ્યા છે કે મુસાફરોને મુસાફરખાનાની સાથ હોટલની કહે."

ચાલ પણ ફરવાની હોટલની ... સાથે રાખી ફરશે પાસે બેઠી અને તેણે જોયું. ... ને પાછું અને બોલી.

"હવે ... ચાલ્યું જે આવે છે તે ... ?"

"હા ... ના ... ફરીથી ... અને ... હોટલ ... અને ... ફરીથી ... લાગ્યું.

"આ ... ... મારે તો મુસાફર. ...

"... મારે તો ... મુસાફર ... ના ... ગયા

"... હું ... મુસાફર ... નેતા ... પણ મુસાફર ...

"મુસાફર ... મારે ... અને ... અને મુસાફર

"... ... મારે મુસાફર પણ ... ...

"પણ ... ... મુસાફર અને ...

"... ... ... !" ... ...

... ...

હોટલની ... ફરવાની ... ...

... ...

અલિફ.— "આફ્રીકાના મારીમાં એને [illegible] કરી [illegible] લાવીશું.
ફ્રીફ્રો— મેંઢા, એ તો અમારેરીન ન હતા. એમ સાહુકારની
એમને એ રીતે બાદશાહનું નામ દઈ પૂછ્યું: [illegible]
~~[illegible] ફ્રૂફરને લઈ જઈ ફરમાન કરવા ફરવા લાગ્યો: [illegible]~~
નંદની બાબ પાસે ફ્રૂફરને લઈ જઈ તેને
ભાલી સરખા કરવા ફરમાન કરવા ફરવા લાગ્યો.
"મહેરી! મારા તને આફ્રીકાનાં [illegible]
એ છે ~~[illegible]~~ ફ્રૂફરના હાથમાં તને [illegible] સાચવવા [illegible]
એક અકરાના લોકોની મારી પાસે [illegible] ન ફ્રૂફરને
શેરડાનું બોલવાનો મારો છે. સાંભળ—
"સાફ સાહેબની સંગ ફરીને
સાથ [illegible] પડે રે
સાથ પગારી બાજી તેને
બધી [illegible] નાખે!— ફ્રૂફરને મેંઢા!
[illegible]

~~[illegible]~~ એમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
કોઈ તારનો ~~[illegible]~~ [illegible] કરી [illegible]
[illegible] લાગ્યો. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.
"[illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છો. [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] છે. ~~[illegible]~~ [illegible]!
~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

X [illegible] [illegible]

486

૯૪ સ્વાભાવિક નિયમ બને છે. ત્યારે કુદરતનો ઉપાય એ ઉપાય [illegible]
દીઠાં છે. [illegible] મનુષ્ય છે તેવાં ત્યારે ઉપાય [illegible]
છે. એક મનુષ્યના શરીરમાં ત્યારે એવાં ઉપાય છે
અપરિમિત નથી પણ એ [illegible] ઉપાયને પણ
[illegible] મર્યાદા હોય ભોગવવાં છીએ: ઈશ્વરના
[illegible] રીતે છે પણ આપણે આ પરિમિત છીએ; [illegible]
તેનું ન ભૂલી જઈએ [illegible] આપણે રીતે ઉપાય [illegible]
વિચાર કરો છો ત્યારે આપણે મનુષ્ય [illegible] પરિ-
મિતમાં [illegible] રહીએ છીએ, [illegible] ન [illegible]
[illegible] રહીએ છીએ, અને
તો [illegible] આ મનુષ્યને [illegible] રહીએ [illegible] આપણા [illegible]
[illegible] આ [illegible] [illegible] પરિમાણમાં [illegible] વિચાર
કરવામાં [illegible] છે [illegible] તો તેની [illegible] [illegible]
પણ કરીએ છીએ. [illegible] ઉપાયમાં [illegible]
[illegible] છે. એનો આપણે [illegible] અને [illegible]
છીએ તેથી ત્યારે [illegible] આપણે [illegible]
[illegible] આપણા [illegible] પરિમાણ [illegible]
[illegible] છે તે [illegible] કરે તો આપણા [illegible]
રાખીએ. [illegible] વિચાર [illegible]
માં રહીએ છીએ તેની [illegible]

[illegible] કુદરતના સાચી [illegible] રહી [illegible]
[illegible] લાગી [illegible] ઈંગ્રેજી તેમાં [illegible] ભોગવવા લાગી,
[illegible] લાગી.
[illegible] સ્વરૂપ ભોગવવા લાગી.

૧ "ભાભી, સુંદરી મેંદી લાવજો!

સુ[illegible]..ટર ~~[illegible]~~ કેસૂડાનો રંગ છું!

આજ રાતે મહેંદી લેવાશે,

તેમાં મનડું રંગ છું! — ભાભી.

સુરજ ડુંગરે મેંદી ઘુંટાવજો,

પીળાં વાદળિયે રંગ છું;

આ તો કુંજમાં રાતી લાલ

ફૂલ લાલમાં પડછાયે છું! — ભાભી.

પ્રીતિ ડાળે મેંદી ઘુંટાવજો

લોહી લાલમ લાવજો!

હૃદયકમળપ્રફુલ્લ આંખોમાં

~~[illegible]~~ [illegible] લાવજો! — ભાભી.

આ રે લાલાશ રંગાવજો,

આ છે સ્નેહનો રંગ જો!

આ રે સુંદરી રંગે મુખડાંનાં [illegible] — ભાભી.

ફાગણ લગનના રંગ જો.

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ફાગણ રંગમાં [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

૧. [illegible] [illegible] — [illegible]

સંવાદ કર્યો. [illegible] નવા [illegible] ફરીથી તેના, [illegible]

રચનાની સિદ્ધિ [illegible] લાદતી, [illegible] અને [illegible]

[illegible] સમજ [illegible] આપના [illegible]

ની [illegible] — એ [illegible]

[illegible]

લાગ્યો. [illegible] તેના [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] હતી, પણ તેમાં [illegible]

[illegible] પણ [illegible]

[illegible]

[illegible] લાગ્યો. [illegible]

[illegible] એ [illegible]

[illegible] ઉત્સાહથી પોતાના હૃદયમાં અને હૃદયમાં,

[illegible] અભિલાષ [illegible]

[illegible]

[illegible] કરી, તેની [illegible]

[illegible] હૃદયમાં

[illegible] પોતાને અભિલાષ [illegible]

[illegible] દીધો. [illegible]

[illegible]

[illegible] ગયો, તેને [illegible]

[illegible]

હશે, જે કપડાં પણ ફેંકી દેશે, જે ખાદી પણ નહિ કરે,
અને [illegible] બીજાના પરાક્રમ બીજાના કામમાં કંઈ
કંઈ અનુભવ અને સ્વરાજનું ભાન ન હોય — આ રીતે
વિષે [illegible] સુધારાના ગાંધીએ કુદરત વિચારો [illegible] બીજું
કર્યું. ગુલામીનું લક્ષણ શું? પરાધીનતાપણાનો અર્થ
શું? નથી શકે? સ્વરાજ શું? સ્વતંત્રતા શી? આત્મવિશ્વાસ શી?
તેમાંથી બચવું શું? ધર્મ શું? [illegible] આ [illegible] સત્યનો
આરંભ શું કરવો? [illegible] [illegible] સાધુઓની [illegible]
શું? તેના ઉપર [illegible] બીજાના રક્ષણો પરિણામ શું શું? તેની
પણ હવે બધાની પોતાની શક્તિ શી હશે? પણ [illegible] બીજું
કરવાની હતી? — ઇત્યાદિ અનેક [illegible] વિચારો કંઈ
પરિણામે પછી તેની [illegible] પણ બહુ હતા. આ [illegible]
ગમતા નહીં, પણ તેની એવા કલ્પના હતા, [illegible]
ગાંધી [illegible] આવિર્ભાવ હતું, અને કોઈક પણ તેને [illegible]
નહીં હતી? પોતાના વિચાર–આગ્રહ પણ ગમતા નહતા,
ઉપર [illegible] પણ નથી એવા કલ્પના હતા, આવિર્ભાવ [illegible]
અને કોઈક [illegible] કુદરત અને [illegible] હતા. [illegible]
ગમતાં નહીં નવાં સ્વરૂપ [illegible] સાથે કુદરતનો [illegible]
વિચારો કરતા, ગમતા–ગમે [illegible] પછી [illegible]
[illegible] કરતા, અને આત્માના સ્વરાજની ઝંખના. [illegible]
[illegible] વિના, [illegible] અને [illegible]. [illegible] પછી [illegible]
કર્યું પણ [illegible] કુદરતની સાથે [illegible]

લાગી અને તેમાં અનુકૂળ ફેરફાર કરવા લાગી.

[illegible] અને [illegible] ત્યાં [illegible] છોડી અને ઉર્મિલાની લાગણીના ઉછાળા જેવો ધ્વનિ સંભળાતો હતો – "આ સાગર, આ [illegible] રંગીન, અને આ પવન, [illegible] આ સૌંદર્ય સમૃદ્ધિ – એ સર્વ શું રંગભૂમિના [illegible] શોભે નહીં?"

આનો ઉત્તર મળતા પહેલાં તો [illegible] માનસિક વાતું આંખની રાષ્ટ્રસ્વાતંત્ર્યની [illegible] ઉભરી આવ્યા. [illegible] અને દાદાભાઈ [illegible] હતા. તેમને [illegible] તેમાં [illegible] [illegible] લઈ સ્વાભાવિક [illegible] [illegible] અને [illegible] હતો. [illegible] [illegible] દાદાભાઈ [illegible] અને તેમાં [illegible] દાદાભાઈ [illegible] ઉચ્ચાર કર્યો! "[illegible] આનંદમાની [illegible] રાષ્ટ્રસ્વાતંત્ર્ય અને "આનંદ દેવ [illegible]". આ ઉચ્ચારણની [illegible] રાષ્ટ્રસ્વાતંત્ર્ય [illegible] અને [illegible]. તેમણે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] દૃષ્ટિ [illegible] [illegible] [illegible] હતી. ઉપર [illegible] રીતે [illegible]. [illegible] તેનું જ [illegible] [illegible] તેને [illegible] [illegible] ભાવમાં [illegible] [illegible]. [illegible] તેને [illegible] [illegible] રહી શક્યા નહીં. [illegible] તેને [illegible] [illegible] લીધો. રાષ્ટ્રસ્વાતંત્ર્ય તેને [illegible] [illegible] અને [illegible] સ્વાતંત્ર્યની દૃષ્ટિ [illegible] [illegible]

કુસુમસુંદરી ઉભી લાગી; પણ આ સ્થાને ઉભેલાં
સૌમ્ય કોઈ પણ રીતે નહી એમ લાગી આગળ ઘણી
તેમ પાછું જોઈ -વિમૂઢ કરવા- વૃત્તિ થઈ, પણ સર્વેથી
ઘણું પ્રતિમા લાગ્યાં તેવા લાગ્યાથી
નયનને વિમૂઢ કરવા કુદરતી શક્તિ રહી નથી; તેને
એ વૃત્તિ વિમૂઢતિનો પરસ્પર વિરોધ ટાળવા કુશળ
અનુભવી નેત્રના દૃષ્ટિપાત કરીને બેઠા.

~~श्यामास्वङ्गं चकितहरिणीप्रेक्षणे दृष्टिपातं~~
श्यामास्वङ्गं चकितहरिणीप्रेक्षणे दृष्टिपातं
वक्त्रच्छायां शशिनि शिखिनां बर्हभारेषु केशान्
उत्पश्यामि प्रतनुषु नदीवीचिषु भ्रूविलासान्
~~हन्तैकस्मिन्~~ ~~क्वचिदपि न ते चण्डि सादृश्यमस्ति~~ ॥X
हन्तैकस्मिन् क्वचिदपि न ते चण्डि सादृश्यमस्ति ॥

વિયોગની નાયકાને જોઈ સર્વદેશીય સાદૃશ્ય
ઊભું લાગ્યું નહી તેવા નેત્રનાનું સર્વતઃ સાદૃશ્ય આ સ્થાને લઈ
દેખાયો, અને
કુસુમસુંદરીનું આનંદ દેઈ સ્થિર ઉભો રહ્યો,
માત્ર દૃષ્ટિને અસ્થિર કરતો દેઈ ઉભો રહ્યો. ચંદ્રકાંતની
ગંભીરતાનો નશીલ થઈ જોવામાં આ સર્વ વિચારે અને વિચારે
ગંભીરતામાં ન લાગતાં શાંત રહેનારનાં હૃદયમાં અને શરી-
રમાં, આવો ઉત્સાહ રમી રહ્યો. તે સાદૃશ્યનાં ગુણમાં
ગંભીરતા હતી અને હૃદયમાં શાંતિ હતી. આ બે હૃદયમાંની
નાયિકાના હૃદયમાં મન્મથ હતું અને ગુણ ઉપર
શાંતિ હતી.

X માલતી માધવ.

આ દુરાચારીઓનું કારસ્તાન [illegible] જ્હેરી ગતિએ નહિ થઈ

[illegible] તેટલામાં કૃષ્ણ [illegible] વિના સર્વ સમાજના પુરુષોને

પોતે ઉઠ્યું અને અજાણ્યા કહેવા લાગ્યા.

ભગિની — વિટારપુરી, ગુરુજનોના નામ લેવાતાં

કેવી કૃપા પ્રહરીઓમાં સહુને બનાવવાના ભાવ છે?

વિટારપુરીનું [illegible] સુરક્ષામાનાં પવિત્ર ઉપદેશ સદા

એટલે દેવોમાં એવી ગુરુજનોની આજ્ઞા છે.

બ્રાહ્મણો — તમારાથી જ એ આવનાર છે?

કૃષ્ણ આગળ થયાં [illegible] પધરાવ્યું છે.

વિટારપુરી — હા, એ જ.

બ્રાહ્મણો — આદરના અને સુખકરનારો ઉત્તમ પુરુષોનાં કેવી કેવી આણીને રમાડીએ અને આપણાથી [illegible] જ પ્રત્યક્ષ કર્યાં. વિટારપુરી, [illegible] ગયું કરી [illegible] સ્વામીજીને આ રીતે પરીક્ષા કરવું ગુરુજનો રૂપથી ઉચિત થયું?

કૃષ્ણના હૃદયનો [illegible] વિશ્વાસ [illegible] સાફ [illegible] એની વિશ્વાસે દીધો — પ્રત્યક્ષ દીધો — લાગ્યો. [illegible] [illegible] ઘણું ત્યારે મારી [illegible] વાત મળ્યું. [illegible] [illegible] [illegible] સ્વામીને [illegible] [illegible] થઈ કે

[illegible] વિટારપુરીના મુખ ભણી જોવા લાગી.

વિટારપુરી સ્મિત કરી બોલ્યા: "બ્રાહ્મણો, એવું સ્વામીજીને પરીક્ષા કરવી એ કામ તો [illegible] [illegible] છે. મુરુ તો માત્ર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

પ્રકટ કરાવે છે; અને સૃષ્ટિના પ્રકારોને સંકેત અને
તારાનો પ્રકાશ આપણે દેખી શકીએ છીએ તેમ સખીના
પ્રકાશથી લોકસ્થિતિ રહેતાં દેખાતાં દેખાય. એ સૌ તે એ પ્રકાશ
અને અધિકારીના બુદ્ધિબળના સંયોગનું પરિણામ છે. મુગ્ધ
ને વાતમાં અર્થ ... તદ્દન ... રહે છે.

બંસરી૦ — આજે હું મુગ્ધા હૃદયમાં અલખ
ની ગોપિકાઓનાં હૃદયને અનુસરી કરનારું પુરુષ-સ્વરૂપના
અલખ બ્રહ્મનું ગાન આ મુગ્ધના હૃદયમાં ઉતારી શકશું કે!

વિહાર૦ — બંસરી, મુગ્ધ ધર્મ આગળ પોતાનું ... ને
બંસરી એ હૃદયમાં પ્રેરેલી લાગે છે.

આ ઉપરથી કુમુદ વિના સર્વ સાધ્વીઓનાં હૃદય દ્રવી ગયાં.
કુમુદનું હૃદય તો અભેદ્ય નવ રહ્યું. બંસરીએ
સરસ્વતીચંદ્રને પ્રણામ કર્યો અને શિરપર અંજલિ કરી:
"આર્યજન! પુરુષ અને સ્ત્રી એ ... ઉપર ઉતરી
... આવી આવી કુસુમકળિકાઓ છે.
... નિયમનો રંગ અને વાસ આવી છે. પણ તેમનો પરસ્પર સં-
"બંધ અને ધર્મનો ધરનાર અને અને ... કરનાર ...
"એ ... સુંદર અર્થ અમારા
અમારી વાત છે." [illegible]

મોહની૦ — એનું સુન્દરમાં સુન્દર ... આપી
અમારી આશિષ છે.

ઉપર સુન્દરીઓએ સરસ્વતીચંદ્રને ...
મસ્તક નમાવી ... ઉપરનું ગાયું — આર્યપુત્ર

૨૯૬

વામન ઉતાવળે ઉતાવળે બોલ્યો: "પ્રિયદર્શી, દુનિયા-
ભૂમિ પેઠે ગોળ ફરતી સ્થિર કરતા આ અતિથિઓને
સુવર્ણગિરિનો સત્કાર કરવો ધાર્યો છે? ગિરિરાજના ટુકડા
શૃંગ ઉપર અને ટુકડા ધામમાં એમનો નિવાસ કરાવજો.

શાંડિ૦ – વામની મૈયા, આવાગમન કરતાં
અતિથિના મનમાં સુવર્ણગિરિ ઉપર નાખવાનાં દુઃખ છે
એનો સ્વાગત છે. હવે તો એ ગુરુજીના આજ્ઞાવાળો છે.
[illegible] અને શૃંગો [illegible] ઉપર [illegible]
એમનો પરિચય કરી ત્યાં એ વસશે.

વામન – પણ એમના સ્વર્ગસ્થાને કોઈ શત્રુનો
ઉદ્ધાર અમને લાભ થઈ શકશે કે નહીં? એમનો
સત્કાર એમની ઇચ્છા ઉપર ગુરુજીએ રાખ્યો તે
ઉચિત છે. પણ એમની ઇચ્છા જાણ્યા વિના ગાડી …
… સ્વર્ગસ્થાનમંડળ હવે આજે ઉપાડ્યા વિના ઉતરતાં
રહ્યો નહીં. ગતિમાં તેજ કુદરતી અસ્થિર
દૂર અંતરો ને અંતરો ન આવ્યું હતું, ઘણાં
ઉચિત છે, ને
ભૂમિકાને ઉચિત રીતે નમવાને એ ન ઉચિત …
હાથે હાથે સ્મિતપૂર્વક, બોલ્યા.

"અતિથિના નિર્ણયોમાં મન …
"અહીં સ્થાને આ શરીરને બોલવામાં ન …
"બોલશે. સાધુજન! ગુરુજીએ આ શરીરને …
"કરવું છે ત્યારથી એ શરીર તેમની ઇચ્છાએ ન થઈ …

૧. પાશ્ચાત્ય, [illegible]

ગિરિરાજ જેવો નાગમાં અને દક્ષિણમાં સુન્દર છે તેવાજ
એવો નાદ મોહક અને આકૃતિ સુન્દર છે. તે સર્વ સુન્દર
વસ્તુઓમાંથી, અને સુન્દર સ્થાનોમાંથી ફરતો ફરતો આવવાનો
અને આવવાનો એ ~~સુંદર [illegible]~~ વિચાર ગુજરાત જ ફરી આવે
તેની કૃતિ તેની ભાવની પ્રકૃતિ જાણવી.

વામની — વાહ, વાહ, ~~[illegible]~~ ગુજરાતનું મંડળ, ઘણો
છો અને સુન્દર બોલો છો.

ગુણિ. — એવું સુન્દર બોલે છે કે, તે સુન્દરતાથી
એકાએક વામનીને પોતાના પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ફાંફાં મારવું
નથી, છતાં અત્યારે મળવું દુઃખ તેમ નકી થઈ ગયું. સુન્દરતા
નો પ્રભાવ એવો જ અજબ હોય છે. વાહ, શાબાશ, તમે
~~[illegible]~~ ગુજરાતમાં શાન્તિ આવવાના છો કે ગિરિરાજ જોવા?
આ પ્રશ્નનો ઉત્તર ~~[illegible]~~ આવવાનો તેનો
ટુંકમાં જ વાત છે.

શાંતિ ~~[illegible]~~ — તમે ટાળો. એ જ ગિરિરાજ જોવું છે
શું શાન્તિ આવવાને માટે નહીં? એ તો ગુણિ

શાસ્ત્રીઓની
સ્મિતપૂર્વક વામની બોલી:- હા, હા,
પૈસા ભૂલ્યા. ગુજરાતનો ભાગ વિદ્યાર્થીના હૃદયમાં
ઉતરે તો એ ભાગનું સ્થાન બનશે.

સર્વ સ્વામીઓ સ્મિત કરવા લાગી. વિદ્યાર્થીની ગંભીર
થઈ બોલી:- મહારાજ, ગુજરાતના વિચારમાં [illegible]
જાતે એ [illegible] સ્વાભાવિક છે. એ પૈસા [illegible] [illegible]

ધર્મનો અતિક્રમ કરાવે એવો માર્ગ છે. એ છોડી આપણે અલૌકિક લઈ માર્ગે પડીએ એ હવે વધારે ઉચિત છે.

બ્રાહ્મણ — સુંદરસિંહ ઉપર સ્વરાજની રજવાડાનો તિરસ્કાર કરવો એ [illegible] ક્રૂરતા છે.

ક્ષત્રિય — સત્ય છે. માટે [illegible] સુંદરવાળો પૂર્વ પક્ષ સુંદરીઓનો પ્રકટ અવગણ કરવાનું રાખી એ [illegible] ઉપર પક્ષ છોડી દેવો જોઈએ. બ્રાહ્મણ [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] સ્વર્ગ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] લઈ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] માટે [illegible] હવે આપણે [illegible] માર્ગે જઈએ.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરી. [illegible] અલૌકિક લઈ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] માર્ગે પડ્યા. "[illegible] મહારાજ, આ માર્ગે [illegible] — [illegible] [illegible]" — કરતા કરતા [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

ઝબકારા કરી રહ્યા. સર્વ સ્થળો પ્રકાશથી ભરી દેતા
છતાં કુદરતની દ્રષ્ટિ ટક કરી યોગીઓની પાછળ જ લાગી,
ગુરુદત્તચંદ્રના પગના પાછલા ભાગમાં ઠરી, પગ સાહેબ હતાં
તેના અંગના ઉપર ચઢી, તે સાહેબ હતાં તેના મસ્તક
પાછલા ભાગમાં ઠરી, અને તે સાહેબ હતાં સાંકળ
ઓમાં ટકાઈ. અને અંદર પડી. સાંકળના કોઠા
દયાળુ પ્રકાશે ઉપર્યું આવરણને સાટે તે વિદ્યુત રચની
તેમના આખું ભરી રહી. સર્વ સ્થળો અંદ ભાગમાં
આખું ભરી ભરી, પગથાર અંદ ભાગની પાસે ઠામ ઠામ કરી
વિનાયક વાતો કરતી કરતી, સાંકળ દર્શન અને તેને સાથે
ભોગિનીઓ કુદરતે ઉપડી લીધું, છતાં સ્વયં ડાબી હાથ,
અને અને પણ ચાલતાના ઉંચું
એની પાછળ ઉતરી પડેલો કુદરતના
શરીરના આકૃતિ પણ કોમળ પ્રકાશને વિદ્યુત કરી દઈ
આ ઉંચા ભભકતું શરીરવાળી ભોગિની અને સ્થળો
આણે સિંહાસન ઉપર ચઢવા લાગી.

આ નરસિંહ કુંજ ભાગમાં અંદરથી મુદ્રિત તેમની
વિનાયક ચાલતી હતી તેટલી જ કોઈક આનંદે એમની પાછળ
ભોગિની ચઢી ચઢી લઈ હતી અને તેમાંથી કોઈ
શકતો ભોગિનીના ઉપર પણ કુદરતના કાનમાં આવ્યા હતા.

"નારાયણ જ!" એકની મોંઢામાં કાનમાં
"આંખના નારાયણનું કે આકાશના નારાયણનું?" તેમના
કુંજ અને ડાબું વડે માથું ચાલતા પાછળ પાછળ ઉપર ઉભે

હલી હલી [illegible] ઉગાવવું ઉગાવવું પણ ધીમેથી બોલી.

તેને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —

"[illegible] મેંય તો [illegible] નથી, પણ [illegible] બોલવાનું બાકી "બોલો." ~~[illegible] બોલો – [illegible]~~

[illegible] વળી ~~[illegible]~~ ઉપર અને તેમના હાથમાં બોલી—"[illegible] બોલો, બાકી બોલો, બોલો [illegible]"

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"આ [illegible] [illegible] કરે તે [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible]? — [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible]!". [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible]. તેમના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]!

लवङ्गलतिका भृङ्गदष्टा [illegible] दीर्घिकाश्रिताः ।
[illegible] मानिनी मान पर्वताः ॥

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

लतां पुष्पवतीं स्पृष्ट्वा स्नातो विमलवारिणा ।
पुनः [illegible] मन्दं चरति मारुतः ॥

આ [illegible] [illegible] [illegible] ઉપર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ઉઘાડ્યાં [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] બોલી:

"निसर्गसौरभोद्भ्रान्त भृङ्गसंगीत शालिनी ।
उदिते वासराधीशे स्मेरा जाता सरोजिनी ॥"

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

ત્યારે ઉદય પામેલું સૂર્યબિંબ જોઈ [illegible] * લક્ષ્મીચંદ્ર બોલ્યો

"इरणमयमयूखैः क्ष्मातलं [illegible]पादः
प्रणतिपरमवेक्ष्य प्रीतम[illegible] च लोकम्
भुवनतलमहीशं प्रत्यवेक्षिष्यमाणः
क्षितिधरतटपीठादुत्थितः सप्तसप्तिः ॥"

"એ સૂર્ય ક્ષિતિધર પર પાછા આવશે — મૈયા, આવશે. [illegible] પ્રકૃતિને હવે મારે નમી આવશે!"

એમ કૂડાંની કૂડાંની મોટાંઓને કુમુદના શરીરને બેવડા હાથે અરકૂદ્યા. તેને ભાન [illegible] ઉતરી પડવા ઇચ્છતાં [illegible] પોતાની [illegible] પગવાળાની [illegible] શરણાની કુમુદ બોલી:

"મૈયા, તમારે હાથે પરણવો [illegible] છે. મને હવે [illegible] કૂડી કૂડી સાંભળવા ઉતરવા દ્યો અને આ [illegible]"

"દ્યો". "મધુરી, એ પરણવો તમારો પોતાનો છે — મારો નહીં ----"

પ્રકરણ ૧૪

સુરગ્રામની યાત્રા.

તીર્થક્ષેત્ર સુરગ્રામમાં * 'યજ્ઞાંગ' કહેવાતું હતું. પણ તે સર્વ આકાર [illegible] અને સમુદ્રના તીર ઉપર અને [illegible] સંગમ ઉપર હારોહાર [illegible] હતાં. આમાં માત્ર બે [illegible] માર્ગે [illegible] હતાં. [illegible] [illegible] પગથિયાં હતાં [illegible] [illegible] આવેલાં હતાં. [illegible] એ બે માર્ગની વચ્ચે [illegible] [illegible] ઉપર હતી [illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~ પછી

[illegible] ભાષાધોરણ ~~[illegible]~~ ને હતો, પણ ત્યાર પછી પણ [illegible]

હતા. [illegible] ભાષાની હતી [illegible] [illegible] આ પણ [illegible]

ભાષાનું ભાષાધોરણ દૂર વળ્યું હતું. એનું [illegible] ગુજરાતી

~~[illegible]~~ [illegible] ગોહેલની રીતે હતા. ભાષા [illegible]

સોરઠને નામે પ્રસિદ્ધ હતો. ગોહેલની રીતોમાં [illegible] ઉપર-

[illegible] હતા. સોરઠમાં [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible]

[illegible] હતા. રીતે [illegible] સોરઠના [illegible] [illegible]

શિવાલય [illegible] [illegible] [illegible] ઉપાડી ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

G. 89 ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] + [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible]

[illegible] સાચી [illegible] આ શિવાલયો [illegible] આ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] હતા. [illegible]

[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible]

[illegible] હતા તો આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] હતું. [illegible] [illegible] + [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] હતી. [illegible] ~~[illegible]~~ આ [illegible]

[illegible] [illegible] હતું. પણ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] હતા. ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] પછી ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] હતો ~~[illegible]~~ પણ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

હતા. ~~[illegible]~~ શિવાલયને [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] હતા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

(margin note:) પછી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતા.

[illegible] લાગ્યા. આરતી ઉતારવા આવી આવી ~~[illegible]~~ [illegible]

ઘડી ફરી ફરીને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible].

[illegible] ~~[illegible]~~ મોઢામાંથી ઘડીક આંખોમાંથી [illegible] [illegible] [illegible]

હતો તેટલામાં એક [illegible] મહાદેવનાં દર્શન કરવા લાગ્યા,

ઘંટ વગાડવા લાગ્યા, અને દીવો ફરી, [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

કરવા આવનાર [illegible] [illegible] તેની આસપાસ [illegible] [illegible].

"[illegible] ઘોડેસવારો, ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~

તે સાંભળજો ને ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]. ભાઈ હું તો ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ છે, પણ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ને [illegible] [illegible]

છે. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ન [illegible], [illegible]

[illegible] ન [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ન [illegible] ને [illegible] [illegible]

[illegible] છે? [illegible]! [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], ને [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. તે [illegible] ન [illegible] ને ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]! ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] ને [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]!

[illegible] ન [illegible]! ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible], બાબાજી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?"

"[illegible], આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

તેમને ગુજરાતી સાહિત્ય ગમતું હોય એમ બતાવવા લાગ્યા
છીએ." પ્રિન્સિપાલસાહેબે ઉત્તર દીધો.

મહેમાન — (ઉપહાસપૂર્વક હસી) સાચું ખરું?

પ્રિન્સિપાલ — (ઝંખવાણા થઈ) . જરૂર જ.

મહેમાન — વર્તમાનપત્રોમાં તો... ગુજરાતી વધુ આવે છે તે તો. સાચું નહીં?

પ્રિન્સિપાલ — જી હા આવે છે?

મહેમાન — ગુજરાતી છાપાં તો વિદ્યાર્થી જાણીતો પણ કોઈ ઉપર છે. ત

પ્રિન્સિપાલ — હા જરૂર એવા ઉત્તર દીધા. ત્યાં છાપાં

ઘણાં વાંચે. પછી વર્તમાનપત્રો આવે છે? પુસ્તકાલયમાં છે

મહેમાન — પણ ત્યાં સાહિત્ય કેવા તો પુસ્તકાલયમાં

તેમાં છે.

પ્રિન્સિપાલ — શું કહેવું?

"આ મહારાજ" કરી તેમ કહેવાતો ઉત્તર ઘણો

દેવાં પણ કોઈ માણસના કહેવાની આવતા આવ્યા. તેને જુઓ

કોઈ ગમતા પછી તે ઉપર વિચાર "પુસ્તકાલય" માં

લખું છું. અંદર પુસ્તકાલય પણ, કોઈ જાણે

જ્યાં સુધી નથી, પણ આવી વાતોમાં માણસ આવે —

કોઈ આવતી લાગી. કોઈ પુસ્તકો ન હતાં. પછી આવતા

કોઈ સાધુ ઉપર રાખે કોઈ પુસ્તકો લખવાની વર્તમાનપત્ર

ત્યાં પણ કોઈ પુસ્તકાલયમાં વર્તમાનપત્ર

વર્તમાનપત્ર કોઈ કોઈ પુસ્તકાલયમાં કોઈ

શાળાની પુસ્તકાલયમાં કોઈ વર્તમાનપત્ર મૂકી રાખ્યું, પછી

આપનારાઓ (ભારતમાંથી) જેટલા દેશોમાં અભિનંદન સંદેશ મોકલ્યા તેટલા
એટલાં લોકો પણ દેશમાંથી મળ્યાં. મુલાકાત માટે લોકોની
ભીડ પણ એવી જ રહેતી હતી. ગુજરાતના એક પત્રમાં
પ્રસિદ્ધ થઈ. [illegible] ફરારીઓના [illegible] [illegible]
"આઝાદીના સૈનિક — [illegible] ૨૦" [illegible]
અને તેને [illegible]. "આઝાદીની [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?"
[illegible]. "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

સેનાપતિ — [illegible] [illegible] (હિન્દુસ્તાની લડવૈયા) [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આઝાદીના [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! —
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આઝાદીના [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

સેનાપતિ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] આઝાદીના [illegible] [illegible]

કિલ્લેદાર — [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે

[illegible] — [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

સંબંધ બાંધીએ તો આપણાં દુઃખ ઓછાં કરવાની
શક્તિ વધશે.

વિ. ૨૭.૨.૩૦ — ગુરુવાર. સંસારમાં દુઃખ સહીને દુઃખીના ગુરુ થઈ પણ
બીજાના ચિત્તમાંથી દુઃખથી મુક્ત કરવા માં સંયમને
જીવનમાં નહિ ગણાય.

હરિશ્ચંદ્રે રાજ્યનો ત્યાગ કર્યો. તેનાં વસ્ત્ર
દૂર થયાં. પણ તેનું રાજ્યનો ત્યાગ રહ્યો. અને
પોતાના ઉપર દુઃખ પડ્યાં. તેની પત્ની અને પુત્રનાં પ્રાણ
જવા આવ્યાં. તેણે તેની પણ ચિંતા ન કરી.
હરિશ્ચંદ્ર — પરમાત્માનો ભક્ત — તેનો ભોગ ન થયો.
" હરિશ્ચંદ્રનો ત્યાગ ગયો

આ દુનિયાના આધારે ટકેલું છે. પણ હું તો
દુઃખમાં રહીને જ સત્ય ને અહિંસાના સેવનનું આચરણ
કરવાનું છે તેનો આ કાળમાં રાજ્ય કેળવણી લઈને કરવું!
આપણાં, પ્રાણ દુઃખ ને સુખમાંથી દૂર કર્યાં છે. હવે તેનો
એક આપવાની ઇચ્છા બાકી નથી.

પોતાના વિચારો નબળા છે. આપણા રાજ્ય હૃદય. હૃદયમાં
એક વાતનું જ્ઞાન આપો અને વિચારમાંથી સંયમ વાળો.
" મહાદેવ મહારાજ છે આપણા આત્મશુદ્ધિ કરી પાપ
દૂર કરી પહેલી વખત કરવાનું નથી. પણ મારી નબળાઈ
પ્રભુએ જ નાશ કરી તે જ આપણાં દર્શન થયાં. મહાદેવ
અને પૂર્ણિમા રેંટિયો ઘેર પહેલી વખત બેસાડ્યો.

વિ. ૨૮.૨.૩૦ — શુક્રવાર, આત્મશુદ્ધિ માટે શું કરવું
પ્રાર્થના કરીને સત્ય પાળવું આવશ્યક. — પ્રાર્થના આપણી
ચાલશે?

મોનાબા — [illegible] બેઠક [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
આવશે ક્યાં ક્યાં લાગું છે!

કિરણ — પ્રવિણ અને રમણિક સ્ટેશન ગયેલાં [illegible] [illegible]
લેવાં.

મોનાબા — આવે તો [illegible] માટે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible] સ્ટેશન [illegible] [illegible] લેવાં [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સ્ટેશન [illegible]

મોનાબા — [illegible] [illegible] થઈ ગઈ.

કિરણ — [illegible] સ્ટેશન [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

મોનાબા — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] લેવાં. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] સ્ટેશન [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે.

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]. [illegible]
હું [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

મોનાબા — [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] માટે છે; [illegible] [illegible]
માટે નથી.

“તમારાં દર્શન તો કર્યાં. હવે ડૉક્ટરને ~~[illegible]~~ [illegible]
વિજ્ઞાનનાં વર્તમાનમાં લઈ જાઉં ~~[illegible]~~ ડૉક્ટરો [illegible]
તો [illegible] ખર્ચે વાંચેલું; બાકીનો સમય તો ઘરે વિચાર-
પૂર્ણ લઈ જાય છે આરામનું.” સુરેન્દ્રનાથ ચંદ્રે સ્મિત કરી
ઊભો રહ્યો.

~~[illegible]~~ [illegible] — ~~[illegible]~~ બધાં સ્થાનોમાં [illegible] [illegible] [illegible]
સાહિત્યરસિકોના મંદિરમાં બનેલ, [illegible] તો આવા [illegible]
પ્રશ્નોનો ~~[illegible]~~ વાચિક ઉત્તમ ~~[illegible]~~ હતી.

તે સમજી શક્યું. ભાગી [illegible] [illegible] સ્થાનોમાં
ફરતું.

“સુરેન્દ્રનાથ, તમને વર્તમાનમાંથી ઇતિહાસ સુધી
[illegible]! હું તો તમારી નવી વિચારો સાંભળું છું.”

સુરેન્દ્રનાથ — નવી વિચારો ~~[illegible]~~ મને પણ ચંદ્રે [illegible]
[illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?

[illegible] — [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] તો
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો ચંદ્ર ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible]. ચંદ્ર [illegible] [illegible] [illegible] તો ચંદ્ર
[illegible] [illegible]. ચંદ્ર ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] તો ચંદ્ર [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. ચંદ્ર ~~[illegible]~~ [illegible] તો ચંદ્ર [illegible] [illegible].
તો ચંદ્ર [illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો ચંદ્ર
~~[illegible]~~ [illegible] તો [illegible] તો ડૉક્ટરના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] —
ડૉક્ટરે [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] તો [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

વધારનારી હોય એવી છે. * હું કરીશ? એવા [illegible] હાથ [illegible]
લઈને તે એવા [illegible] તેવા રાગ. [illegible] એવા [illegible]
ઠેકાણેથી — એ સૌને [illegible], [illegible], તે [illegible]. [illegible]
પ્રેમનો [illegible], [illegible], [illegible], અને [illegible].
[illegible], સાથે [illegible] [illegible], [illegible]
સ્થળ, ઉપવન, અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible], [illegible],
[illegible] [illegible], અને [illegible] [illegible] અને [illegible]
[illegible] [illegible], અને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે. [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] લાગ્યો.

"પ્યારી [illegible]! પ્યારી ફૂલ! પ્યારા પ્રિય! પ્યારી
[illegible]! — ફૂલ — [illegible] —" [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] લાગ્યો. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] લાગ્યાં અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] લાગ્યો
મેઘ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] લાગ્યો

હવે ગામમાં બે ત્રણ માળનાં મકાનો [illegible] દેખાવા લાગ્યાં. બે ત્રણ માળની દુકાનો પણ ચાર પાંચ જોવામાં હતી તો મોટાં દુકાનો [illegible] મારફત [illegible] હતાં. તેમની બાંધણી, તેમના ઘાટ, તેમના દરવાજા, તેમની [illegible] સજાવટ અને બારીઓના ઝરૂખા — આ સર્વ વિચાર [illegible] ખાતે [illegible] કોઈ [illegible] પડતો [illegible] હતું [illegible] [illegible] મોટું [illegible] હતું [illegible]

ફરી શકું. પણ એક [illegible] [illegible] [illegible] મોટું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતાં. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતાં. [illegible] [illegible] મોટી [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] હતા. [illegible] મોટી [illegible] [illegible] [illegible] મોટા [illegible] [illegible] [illegible]. પછી [illegible] [illegible] [illegible] દીધું. [illegible] [illegible] [illegible] દુકાનો [illegible] [illegible] દેવા લાગ્યા. [illegible] [illegible] દુકાનો [illegible] હતાં [illegible] હતી, [illegible] [illegible] હતી, [illegible] [illegible] [illegible] તેને સ્થાને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતું. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેને સ્થાને હવે [illegible] નામ [illegible] [illegible] [illegible] મોટું બાંધેલું મકાન હતું. દુકાનો [illegible] [illegible] [illegible]

હતા તેને સ્વીકારી લીધાં પછીથી ભાષાનાં હતાં. કુહાડીઓનાં હાથાં બનાવેલાં અને પાણી ગાંધીનાં હતાં ત્યાં ત્યાં હાથાં અને અહીંયાં નિર્મૂળ પાણી દેશી. ઈ. હિંદુસ્તાનનાં બનાવેલાં પગથિયાં ત્યાં આવાં ફુવારાઓનાં તેમાં વધારે વધારે દાખલા બેસાડવા લેવાનાં હતા તેથી રસાયણો પગથિયાં ભણાવતાં હતાં. જાતની નોકરીઓમાં સાચા સ્વરાજ ભણ્યું છે કે ભણતા, ભણતા, વગેરે પવિત્ર ભૂમિનાં ઉદ્યોગો હિંદુસ્તાનનાં ગામોમાં, ખુદમાં, અને શહેરોમાં ચેતાવી રાખવાનો પૈસો લઈ હતો તેને કાચા બનાવવાનું કામ ભૂમિમાં પણ એવા ગામડાના રસોઈ વગરને ભાગ્યે જ હતું, અને તેમ અસ્પૃશ્યતાના આચરણ અને આધુનિક પ્રવૃત્તિ આધુનિક ભણતરની વીરતા દેખાતી હતી તેમ આ સમયમાં સાચા ભણતરનો આદર્શ ઉદ્યોગ હિંદુસ્તાનના આદર્શના ઠામઠામ અને ચરખાઓને પણ હિંદુસ્તાનના ભણતર ગાંધીજી અને ઠેકઠેકાણે હતી. આ સમયમાં ખાદીને સાચાં સ્વરાજ રૂપ દેખાતો હતો. આ ભાવનાને સચોટ મહિનાઓ અને વિશ્વવિદ્યાલય વધારે અમારી સંસ્થાઓ હતી અને આપણો તેમના પાસેના પાલન સાચું કરી હતી અને આધુનિક તેમના પાસેના પાસેના આપણા ભણતરના વિના સાચાં પણ ખાદી ફુવારી આપણા સાચા વિના સ્વરાજ હતા — હિંદુસ્તાનને શિક્ષણથી ભારતને ભાષા ત્યાં ભણેલા લોકો વિશ્વવિદ્યાલયને લખ્યો:

"મહાત્મા ગાંધીજી, આપણાં શિક્ષણ ફેલાવવા માટેની ભાષામાં ખોટી ખોટી લેવા નથી, પણ પરદેશી ભાષાનું ભાષાનું શિક્ષણ પામતા નથી, પણ ભૂમિભાષાની સંભાળી રાખે સંતોષ પામતા નથી, પણ તેમાં તેમના ભણે પણ આ પોતાના ફરી છે

પણ એ જુદા જુદા અલંકારવાળાં છે. આવાં કેટલાક
સુંદર આવા અલંકારોની મૂર્તિઓ આજ આપણે જોઈએ
આ ~~[illegible]~~ દેખી ઘણું નથી. એવા
કેટલાક અલંકારોના ચિત્ર અત્રે ~~[illegible]~~ કરાવવાની આ
રચના ઉપર પ્રીતિ થાય છે. વિદ્યાચતુર!

વિદ્યાધર — જી મહારાજ!
... [illegible] આ ... આ પ્રીતિ આ ...
... આ ...
પાત્ર ... કે નહીં?
... ~~[illegible]~~ ...
... વિદ્યાચતુર ...
... "જી મહારાજ, ... કે ...
... કે ... મહારાજ, ... ~~[illegible]~~ ...
... ~~[illegible]~~ ... છે કે ...
... — ... ~~[illegible]~~ ... કરવું છે કે ...
... ~~[illegible]~~ ...
... ~~[illegible]~~ ... ...,
... ~~[illegible]~~ ...,
... — ... ...
... પ્રીતિ — ... ...
સ્વભાવ ... છે.
... — જી મહારાજ, ... છે.
... — મહારાજ, ...
... — ... ~~[illegible]~~ ... ...
સરસ્વતી — ... ...
... ...
... છે.
... — ... ...

આમ ગાંધીજી આવ્યા તે દેશ આખો ત્યારે કોંગ્રેસમાં ક્રા-
ન્તિકારીનું માનસ આવ્યું. ~~[illegible]~~ પરંતુ ખાદીમાં ભરી તેમાં
આવ્યું છે. ~~[illegible]~~ ખાદીમાં જેટલી મોટી ક્રાન્તિકારી દેખ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ માંડી આવ્યું છે. ક્રાન્તિ ગાંધીજી પાસે જ આવવાથી
આવતી આગેવાની હતી. તેમાં સાચું પણ શાંત ચિત્ત જેમાં
સાચું ધગધગતા રહેલા હતા તે ~~[illegible]~~ સાચું ક્રાન્તિ ઉકળતા હતી
બેર ભેદી અંદર [illegible] હતી. ~~[illegible]~~ દેશમાં ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ગાંધીજીને કોઈ ભેદ હતો નહિ [illegible]
[illegible] [illegible] સાચું [illegible] ગાંધીજીની આગેવાની નીચે ~~[illegible]~~ [illegible]
રહેલો હતો. [illegible] ~~[illegible]~~ ગાંધીજીના ખાદીમાં
બેઉ [illegible] [illegible] ગાંધીજીનો [illegible] [illegible]
દેશમાં [illegible]. તે [illegible] [illegible] [illegible] ગાંધીજીનો [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] ~~[illegible]~~

ગાંધીજીના ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ ગાંધીજીનો [illegible] [illegible] [illegible] હતો. ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ગાંધીજી [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી. ~~[illegible]~~ ગાંધીજીનો
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] હતા. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
હતો. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

હતું. કોઈ શિક્ષકોએ નહિ બતાવેલ એવી રચના હતી.

~~[illegible]~~ બાળપણથી મુંબઈ અને ~~[illegible]~~ ઇંગ્લંડ રહેવાથી [illegible] જ પરિચિત મુસલમાન એ [illegible] બનેલ [illegible] તે પ્રેમ તેઓ [illegible] હરવા ફરવા નહિ [illegible] બગીચાઓમાં જતા [illegible] શકે એ [illegible] બગીચા અને એના ફૂલના ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] કરી તેને [illegible]

એક [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] હતી અને [illegible] હતી:

"બંધુ છે, રે, બંધુ! બંધુ છે [illegible]! (ધ્રુવ)
[illegible] ન [illegible], [illegible] કહે [illegible]
[illegible] [illegible]! બંધુ.
એવા અરબ [illegible] ગાયે [illegible]
મોટે ઘર [illegible] ઘોડા હાથ અને હજૂર,
એવા અરબ [illegible] — દરિયાનો પૂર! બંધુ.
એવા અરબ [illegible] [illegible] મજૂર;
રસૂલ નહિ, દુનિયા નહિ, [illegible] મજૂર;
એવા અરબ [illegible] — આફ્રિકાનો સૂર! બંધુ.
[illegible] [illegible] મજૂર!
[illegible] "બંધુ [illegible] મજૂર! બંધુ."
[illegible] ફૂટે, ફરતો,

~~[illegible]~~ [illegible] અને [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] તેની [illegible] એના [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ફૂલની ડૂસકાં સંગ માગે લાગણી જીવવા માંડ્યું — "

"આવું સંસ્કારના આંગણાની આ દશાને [illegible] આવકારું
હવે મારી પાસે ન હતી! હાથ ધરીને [illegible] જીવ પ્રતિરૂપ ન
ફરતાંયે ફૂલની મારાં ફૂલ [illegible] સંસ્કારનો પ્રતિરૂપ [illegible]
ફરી એ [illegible] ફૂલ ફાગણ અને સંસ્કારનો પ્રતિરૂપ [illegible]
મારે મન ફાગણિયું છે.

એ સાંજે આ મારી બેહુદી ગઝલમાંની ને [illegible]
લાગ માગણી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] હતાં.

"ફૂલ[illegible] મન--[illegible] [illegible] [illegible],
એનું દિલ મા--[illegible] [illegible] [illegible]---
એનું દિલ [illegible]--[illegible]-- [illegible] [illegible]---
[illegible] [illegible]--[illegible]-- [illegible] [illegible]--[illegible] -- --"

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] ફાગણનું [illegible] લાગ્યો. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
લાગ્યો.

"[illegible] રે [illegible]--[illegible]-- [illegible] રે [illegible]
[illegible]--[illegible] [illegible] [illegible]-- [illegible]---
[illegible]---[illegible] રે [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible]--[illegible] [illegible]--[illegible] [illegible]--[illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]--[illegible]-- /

૪૨૬

મોતી ભરાવ રે મનાવો, ભાઈ!
હું તુલા ગોવિંદના ગાઉં! -- ~~[illegible]~~"

ફૂલડાં [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] --

"ઉડ જાઉં.. ઉડ..જાઉં!" ને [illegible] [illegible] [illegible]

.."હવે [illegible] -- ને [illegible].. ઉડ..જાઉં

ને કહ્યું. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] -- [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ને [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] - [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ગાયો. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], ને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

92 [illegible] ને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ને [illegible]

[illegible] [illegible]

વિહાર॰ – મહારાજ, આપને તો સૌ જ છે. પણ ~~[illegible]~~ તે મા[illegible]

માર્ગનું લક્ષ છે. અને પણ સૌ જ છે – પણ તેના ~~[illegible]~~

અને છે અને તે લક્ષ માર્ગનું લક્ષ છે. માટે જ લક્ષ

~~[illegible]~~ બહુ માર્ગોમાં અને બહુ વસ્તિઓ છે. તેમાંનો

માર્ગ, તે રૂપ, લક્ષ પામે તે લક્ષનું ~~[illegible]~~ લક્ષનું ~~[illegible]~~

મધ્ય માર્ગ સ્વરૂપ પામે છે –

મોહન॰ – પણ ~~[illegible]~~ અને માર્ગ અને અને રૂપમાં

એનું શું તો પડે કેવું ???

વિહાર॰ – અધિકાર પ્રમાણે.

મોહન॰ – [illegible] વિચાર્યું [illegible] તેમાં અધિ-

કાર છે?

વિહાર॰ – હા, બચ્ચા, અધિકાર સર્વમાં છે. [illegible]

અને [illegible] ~~[illegible]~~ સર્વ પાસે [illegible] છે

~~[illegible]~~ [illegible] રહ્યા છે. તેમાંના [illegible]

[illegible] છે! [illegible] તે [illegible] તેના [illegible]

~~[illegible]~~ તેમ જ [illegible] [illegible] તો [illegible]

~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] [illegible] તો [illegible]! તેમના ~~[illegible]~~ [illegible] તેમના

[illegible] [illegible] છે. અને [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible][1] ~~[illegible]~~ [illegible] તે [illegible]

તો [illegible] [illegible] છે. તેમ જ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~

---

૧. [illegible] – [illegible]

તે [illegible] (સ્નેહનાં) કુટુંબનો અધિકાર.

સંજય. — ત્યારે તો ગુરુજન પામ્યો નહીં.

વિદુર. — નહીં.

સૂત્રધારનું [illegible] [illegible] [illegible] હતો તે

કહ્યું: "વિદુરકુટીમાં, તે [illegible] ~~[illegible]~~ની હાથ છે"

વિદુરકુટી [illegible] [illegible] પૂછવા લાગ્યા: "આ મહારાજ

"ક્યા હાથ આવ્યાં છે?"

સૂત્રધાર ~~[illegible]~~ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ગુરુજનનો અધિકાર [illegible] નથી હોતો.

શ્રોતા. — એ વાત તો ખરી.

વિદુર. — આ મહારાજનાં [illegible] [illegible] [illegible]. સંજય,

[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

તેમને પણ [illegible] [illegible]

સૂત્રધાર. — [illegible] [illegible] વિદુર હતી કે [illegible]

ગાંધર્વે "द्विजः संस्काराद्द्विज उच्यते"

વિદુર. — હા, આ.

સૂત્રધાર — [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].

તે સંસ્કારથી [illegible] [illegible].

સંજય — પણ [illegible] [illegible] તો કંઈ [illegible] [illegible]!

સૂત્રધાર — [illegible] કંઈ [illegible] નથી. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કંઈ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

વિદ્યારણ્યસ્વામીએ ઉચ્ચરેલા [illegible] કે આચાર્યની પ્રત્યે
અને અધિકારીની બુદ્ધિ ભેળા સંયોગથી ભક્તિભાવ
~~[illegible]~~ ભરાઈ આવ્યું છે.

વિદ્યારણ્યનો આત્મા અતિ પ્રસન્ન થયો.

"ઓ મહારાજ, હું તો આપનાં ચરણ રજ [illegible]
[illegible] છું, પણ આપ તો પ્રકૃતિના [illegible]
[illegible] — અને જ [illegible] આપણી [illegible]
આવો છો."

શંકર — [illegible] મહારાજ, આપ ~~[illegible]~~
[illegible] શું સમજાવશો?

[illegible] — [illegible] સંસ્કૃતિના ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] આપ [illegible] બુદ્ધિ [illegible]
તે [illegible] કે [illegible] નથી સમજાવવાના.

વિદ્યારણ્ય [illegible] પામેલા તે આચાર્યને [illegible]
બોલ્યા: "ઓ મહારાજ, [illegible] [illegible] આચાર્યને
[illegible]. આપનું [illegible] તો [illegible] છે. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે, તેમ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે, [illegible] છે, [illegible] ~~[illegible]~~ છે, [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] નથી. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] છે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી પણ [illegible] [illegible]

તેને માટે જ કહેવું છે કે સ્વધર્મે નિધનં શ્રેયઃ પરધર્મો ભયાવહઃ ।। પણ અધિકારી અધિકારી ફેર. એટલે તો તેને [illegible] દાન આપ... ઉપર ધાર્યું છે.

કેશવ — તે વખતે દાનમાં પણ શું [illegible] કેવું? આ જુદા જુદા [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] વગેરે — એમ હું [illegible] કે [illegible] [illegible] [illegible] કહ્યું. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી પણ. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] છે. [illegible] તો તે [illegible] છે. [illegible] [illegible]

કેશવ — તો [illegible]. [illegible] [illegible] તો શું? [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો દાન પણ [illegible] તે [illegible] પણ નથી.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible]. તેમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતા. પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ઈંગ્લિશ કવિ કહે : "'Tis the ~~worship~~ yearning for the Beautiful — ~~of~~ the Beautiful in the divine. It is the Beauty which the ~~whole~~ sightseers to admire, but to the ~~frail~~ Bhakta is a trance of ~~a~~ intense [illegible] ~~a human frailty upon the Bhakta~~ There is a [illegible] of Beauty floating on the air before his loving eye and singing

The sweet melodies of [illegible] [illegible] " into his ~~eyes~~ : ears."

~~With the bright form beside thee~~
~~We have [illegible] thee, [illegible] [illegible] [illegible]~~

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતા. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતાં. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતાં - [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી [illegible] ~~[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતાં. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"મારાં [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

રામમંદિર મારાં [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible]
[illegible] [illegible] મારાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મારાં [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. મારાં
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] મારાં [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
મારાં [illegible] [illegible]!

“ચિમના સવાલોની ઝડી વળતાં વળતાં આ તેના તેના
આંસુની ધાર ~~...~~ ભિંજાતા હતી. ઊભા ઝડી વળતાં તે તેની
તેની ડૂસકાંથી. તેના સવાલી ફરીને પૂછું ધુમ રહ્યું. તેણે
ભાનુ મારી તે ઝટઝટ વખત વળતાં રેલાવી ~~...~~ હતી. ~~...~~
અને હાથ નિઃસાસા મૂકી, ભાનુમતિ બોલું સાચ હતા હોય,
ભુલમાંથી ઉંચકી લઈ આખી સાથ ખભો અને ચિંતાતુર
ઊંચે આવ્યા. તે ભુલમાંથી તેટલી ઉતાવળ ~~...~~ હતી નાખી
અને ઈશ્વર એક નિઃસાસો નાખી ઉઠે તેમ આશ્વાસન પણ
આ ઠેકી સમજાવતી ચાલી ગઈ, ભાનુમતિ બોલતું, અને
ચાકુંચાળતી “નવ નવ” — “ના ના” કહેતી ~~...~~ ને
ફેરવી [illegible] ભયંકરતા ફૂટીફૂટીને રહી તેના ચાલે ~~...~~
ભાનુમતિ બોલવાનાં લઈ સામનાર નહીં.
આ ~~...~~ સઘ સમજી ફરતી ફરતી ભુલવાનું
ફરીથી લાગ્યાઃ ~~...~~ “ચિંતાતુરી, આ ઠેકી બહુ ફૂલ્યો
“તેને તેના જ સારી ફૂલકાં અહીંથી આશ્વાસન સાથે
તે સાચો સમજી ફરું? ખરેખર ઠેકી ભરેલી નહિ હું
ને તોયનું ભાનુ રહ્યું?”
ચિંતાતુર — “ના મહારાજ, તે પણ ફરશે એવી
આ ઉપર ફરતાં પોતાનાં પોતાંને ફૂલફૂલી સાથી
“ફૂલ! ફૂલ ફૂલ! આવા ન ફૂલકી હું ફૂલ! ભાભી તેનાં
ફેરવાં રસ્તાર ખૂબી ફૂલના બાર નહીં ફરતાં સામનાર ચિંતા
ઉઠે ફૂલ તેના ~~...~~ ચિંતા બચાવી ~~ફૂલકાં~~ હતી!
હવારા નહીં ન આ ફૂલકાવી! તેના બોલું આશ્વાસન તે

ન મળ્યા દીકરું! બીજું ન વિચાર્યું ન આવ્યું, [illegible]
ન આવ્યું, મનાવિનાએ ન આવ્યું, મેં ન આવ્યું! — તે આવ્યા
આ હું આપેલીથી રમતી આ રહેતો મળ્યું! — આમ
તો રહેતર ફુંકો ફક રહ્યું — તે ન હું ન હતિ! કંઈ તો
હોય — તો — તની આવું કરવાનું ન મળી? [illegible]
આ આપૂનકી [illegible] ન મળી! — [illegible] આવ્યા
તે મારા આપેક્ષામાં નથી. — આ તેમ — હવે [illegible]
બધાના તોરનું પણ — આ [illegible] આ [illegible] તે એમ નથી!
[illegible] હું વિચાર હતી. [illegible]
આપી — [illegible] આપનાને [illegible] હતી... [illegible]
[illegible] આપવાનું [illegible] દીકરા હતું — પણ... આ
[illegible] ના ... પણ હું તે હતિ મળી! [illegible] મનાવ માંના [illegible]
તેમ... પણ હું તે હતિ મળી? — આપણે આ [illegible]
આવવાનાં [illegible] નથી હોતાં.
[illegible] છે."

મન [illegible] હતું અને વિચાર [illegible] પણ [illegible]
[illegible] પાસે [illegible] અને [illegible]
[illegible] હતો. તેનાં [illegible] હતાં પણ [illegible] અને [illegible]
[illegible] અને [illegible] હતાં, [illegible] હતા પણ [illegible]
[illegible] તેના આપી [illegible] કરી [illegible] હતી અને [illegible]
[illegible] કરી [illegible] હતી.
[illegible] તેમાં આ [illegible] હતી.
[illegible] તે [illegible] હતી
અને [illegible] કરી [illegible]
[illegible] અને [illegible] હતી. આ [illegible]
[illegible] તેની [illegible]

પોતાના મનની ઉદ્ગારઘટનામાંથી ન વહેલા હતા અને તેઓ
આખરે ગીત ન ઉચ્ચારાય તેવી ઈચ્છતા ઉદ્દેશે
ગાતી હતી. અને

"સૌભાગ્ય મોરી ગજરાજની ગીરધારી!
ભાગ્ય મોરી ગજરાજની ગીરધારી!"

ગજરો ઘરે છો ધોને હવે તો આજ ઉપરેથી ખિસ્કાવી
આવતાં દેખે આંખો તો હાથે ને ઘેર ભરી લાવવા
હાથે તેમ ફરવા લાગી, અને ખિસ્કાવાને આપે દેરવા
મુખે મોં મેળવતા હાથે તેમ આંખોમાં પાણી હતી
અમોં ધરી ભાવ ગાવવા લાગી.

"મોં તો દૂર રહી... ભાવ... ફરાવી...
"ભાગ્ય મોરી ગજરાજની ગીરધારી! —
"મોં તો દૂર રહી... ભાવ... ફરાવી... આવતાં
. મોં ફેરવી નાખી ઉદ્દેશે આલિંગન દેવા
હાથ ફેલાવતા હાથે અને ઉભેલાં આવતા હાથે
ફરી લાગી:

"ઉદ્ગારવાની ભાવ ગઈ મોરી,
"દૂર રહી રાધે ભલે લાગી! . આવતા
જે ગાતા ગાતા ધીરે આપે મૂર્છિત થઈ. આગળ
ફરવા લાગી. હલેસાથી
વળી આવતાં હવે તેને આવી રહેલ
આવવા દૃષ્ટિ નાખી, મનમોહના હેતમાં

[illegible]

"[illegible]!

"[illegible]! [illegible]! — [illegible] —

[illegible]

[illegible]!"

"I swear — I swear — there is no lascivious vice in these lines of my good friend Dayaram, ~~[illegible]~~ in spite of all that [illegible] worse than which is meant to dazzle & catch us its glare they say. Is this a lewd ~~[illegible]~~ religion as they say? Is this mere worship of the fetish as they say? Most certainly not. As I understand the purity of this sweet girl & realize the depth of this highest purity is not more distant from the highest than Cowper's & ~~devotion~~ the abstractest devotion the ~~[illegible]~~ Ele- when he ~~[illegible]~~ loved & worshipped the Olney hymns. The girl's vision had Fair in her [illegible] is ~~at~~ at this moment stretched over the vistas of Infinity & Beauty & Love far ~~[illegible]~~ beyond this man-manufactured Idol, far beyond this Temple of clay and stone, ~~and~~ exactly like the vision of Byron's Dying Gladiator ~~[illegible]~~ looking

dame 108

at his distant Dacian wife and children as if they were present before his eyes in the midst of the Roman Audience against whom he had closed his eyes. Their ideal is sweet & harmless & has all the pleasure & sport which they in the West get from their balls and dances! If there be no vice in the latter, surely there is none in this — the former. And have they a right to object to all this as being a wrong side of religion? No, — no, — not the formation that comes of [illegible] — united can boast of the birth of a new poet of God whose fervour of soul shall be able to soar as high as Christian spirit of this song in — this child! And — the [illegible] — ? I think I realize what most always make them fail in a country so rich in the light of the Heart. Their only chance in making our people colour-blind or [illegible] — their light-some land. Shall they be destined to be so blind? No — this sweet girl — says, — No." Keshab Chunder's stage too says — No! that day of India [illegible] [illegible]

[illegible]

કહેવા. સ્ટેશને ~~[illegible]~~ બોલાવ્યું. [illegible]

"શિકાર કરી, આવ્યા સાહેબ?"

"ના મહારાજ, નથી મળ્યો."

~~[illegible]~~ [illegible] ચિત્ત સર્વ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] મગ્ન થઈ. [illegible] તે સર્વ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. આગળ [illegible] [illegible]. તેને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

"[illegible], [illegible] ^આંખમાં^ [illegible] [illegible]?"

"હા. હવે તો તે ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]?"

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?"

[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].

"[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]?"

"તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]?"

"[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]?"

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ^[illegible]^ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે."

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!"

"ઠીક તો છે."

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ^[illegible]^ [illegible] [illegible]

"સુંદરદાસ, આપણે આ વાત પડતી જ મૂકો." સિદ્ધાર્થે

"શાથી?"

"મંદિરોમાં છે — ઠાકોરજીને માટે [illegible]

"ફક્ત હતા."

"પુસ્તકો ~~[illegible]~~ માટે ફરવા ફરતાં આ [illegible]

"કેટલું ભણેલા છો તમે ~~[illegible]~~ કેમ ફરવાનું?"

સુંદરદાસ ~~[illegible]~~ [illegible] ચાલ્યો. સુંદરલાલ [illegible] ચાલી. [illegible]

[illegible] સુંદરદાસની [illegible] ચાલતા હતા. સિદ્ધાર્થની

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] હતો અને [illegible]

[illegible] ફેલી હતી.

~~[illegible]~~ સુંદરલાલને સિદ્ધાર્થના [illegible]

[illegible]

"ભાઈ, સિદ્ધાર્થની [illegible] [illegible]!"

"આપણે [illegible]?"

"[illegible] [illegible] હતો." ~~[illegible]~~

"ત્યારે [illegible] પુસ્તક [illegible] છે?"

"હું તો [illegible] પુછું છું." [illegible] સિદ્ધાર્થ

[illegible] છે."

"નહીં! ત્યારે તો આપણે [illegible] — [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] છે [illegible]?"

"તે પુસ્તક [illegible]?"

"[illegible] [illegible]!"

"[illegible] [illegible] છે તે [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે."

"બચ્ચા, હું તમારું મંદિર જોવા નિકળ મારાથી"

"હા. કેમ?"

"મંદિરની અંદર મારાથી જવાય એવું હતું — ને હવે ક્યાં જોવો હશે —"

"ને મંદિરમાં જવા દેશો?"

"હા."

"પણ - કિશોર — "

"મારે તેનું શું કામ છે? મંદિરને જોવા જવું [illegible] હતી."

"નહિ. જવા દઈશ."

"~~[illegible]~~ ગૌરવ આપવાને [illegible] [illegible] કરીશ."

"ક્યારે જઈશ?"

"~~[illegible]~~ ને ~~[illegible]~~ [illegible] લખવું [illegible] કરીશું."

"ભલે."

"બચ્ચા — કિશોરભાઈ, હું પણ મારી સાથે [illegible] ~~[illegible]~~ મંદિર જોવાને જઈશ."

"કેમ વિચાર ફેરવ્યો?"

"~~[illegible]~~ [illegible] પણ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

"ભલે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ન [illegible] છે?"

"[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] માટે તો ~~[illegible]~~

"તો [illegible] સાધુચરિત [illegible] છે, તો સાધુનો
"શો [illegible] તેનું તો કહેવું શું?"

"પણ [illegible] બાળકો તો [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible]?"

મન [illegible] કરી, [illegible] [illegible] કરી, તેને [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] બોલી.

"[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"કે તેને પણ [illegible] [illegible] [illegible] સાધુચરિત [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ
"[illegible]? [illegible] [illegible], હું [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] નથી. [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] હું [illegible] [illegible]
"તો તો [illegible] [illegible] [illegible] નથી. [illegible] પણ [illegible]
"[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] નથી, [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible]."

કડી ૧૫

[illegible] નું કડી ૧૪.

પ્રકરણ ૧૪

કુંકુમ [illegible] ૧૪.

"કુંકુમ, આ કુંકુમ, તને આપવા આવી

હું ક્યારની આવી; [illegible] લાવ્યું, સાથે તે હું કરતી [illegible]

એક બોલતી બોલતી કુંકુમના [illegible]

માંડવા આગળ ઉભી રહી [illegible] [illegible] [illegible]

બોલી બોલી કરતી હતી. આગળ [illegible] [illegible]

ન હતી આને [illegible] [illegible] માટે [illegible] કંઈ [illegible]

[illegible] તેની [illegible] ન [illegible] હતી. એમ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], આને [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] કંઈ

[illegible] [illegible] કુંકુમની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] તેનું [illegible] [illegible] નહીં — [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] —

કુંકુમની ના! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] કે [illegible] [illegible]: "આ [illegible]

"[illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] કંઈ [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] કંઈ [illegible] નહીં. [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] નથી તો [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] નથી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] તે [illegible] [illegible]! — [illegible] છે? — ના, ના, [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!"

કુમારાની સુંદરી અને નાસિકા ફિરોજશાહે ચાલતી આવ
હતી અને તે સંધુ પીરોજાના ઓરડાની છાતીએ ઢંકાઈ હતી. આ
ઓરડામાં ખૂબ આરામ કુશ્કેથી ~~[struck]~~ નાજુકાઈથી આણી મોટી
ફુલો કરેલી હતી અને તેમાં ઠંડકના ઝળઝળાની ઉપર હાલમાં આ
રહેલી હતી. પોતે પણ સંધુ ઉંચ ઉપર આપેલી લીલા પણ
બેઠી હતી. ~~[struck]~~ પોતાના શરીર ઉપર સર્વ
અલંકાર કરાયેલા કુલા હતા, પણ પીરોજાના તન આગળ પોતે
ફીકી પડી બેઠેલી લાગતી હતી અને ~~[struck]~~
~~[struck]~~ પીરોજાનો અલંકાર આતેજ દીધી પડતી હતી. ~~[struck]~~
~~[struck]~~ કુસ્તુનીયામાં બનેલા ચંદુલિયા
ખિલિનમાં બેઠો ~~[struck]~~ અને આણાપણાના મહેલોમાં રમ નાશ
પ્રકારે પ્રકાશ કરી તેમ ~~[struck]~~
~~[struck]~~ ઓરડામાં મીના દેવ આરામ કલાનાસલામાં કુશ્કુવાં
ખુબસુરત નામના ફાનસ ચેટકું હતું. તે બાઉં સુગંધીવા-
ળાશી આવતો અને બની ઊંચી તેને બાજી પડતી પડતી આણી.
ઓરડાની હારો અને પાંખડાં નકશીથી ફરતા રહ્યા છે તે
શીતળતાની છાયાથી ઉભરાતા આ સ્થળમાં કુશળ લોકો લીના
કુદરતની પણ આરજુઓ.
"~~[struck]~~ ભાભી, આ કુમાશથી ઠંડકના ઉપર ~~[struck]~~
"લાલ છે કે કુમારી દેવ છે તે લાગણી બહાર શું કહું!"
~~[struck]~~ કોઈક બેઠે ઉભેલું બાળ ~~[struck]~~ માથા ઉપર
76. બોલી કાયલી કાયલી માતાજી બોલી.

~~[illegible]~~

"ઉમાં રૂપિયે ભુંગળી લાવું."

"ના ના, ભુંગળી ન હોય લોકો! હું મારા ઘેર [illegible]

"[illegible] તો વાત એમ માણસોને પણ ભુંગળી મળે

"તમને સંગ્રહમાં નથી મળી? આ તો ચલાવતો વાત

"હોય."

"પણ વાંસળી કરવાનું શોખીન હતા! આપણે તો

"વગર ભુંગળીએ નાચ ન થાય એવું બનાવ."

માણસ ઉભો થયો, [illegible] ભુંગળ લાવું [illegible]

બોલ્યો." વાહ, વાહ, નાચ [illegible] તો આ તે [illegible]

"સાંકળીના ચેહરા કરવા? નાચ, ઘેર જાવ! [illegible]

"બેસો આ ચીમળી આંખે કરી છે તે — [illegible] કર [illegible]!

"ના, તે હું કહું તે કર."

માણસ કંઈ વિચાર કરી બોલ્યો.

"પાંદડાને ઘસનારો [illegible] — તે [illegible]

"આમાં [illegible] પાંદડાં [illegible] વગર નથી [illegible]."

"તે તેમ કરવાં તો આપણી [illegible] [illegible]

"[illegible] કેડો [illegible] તે [illegible]. માટે [illegible]

"બનાવ."

"મારી તો [illegible] ચાલતી નથી. હું [illegible] હું તો માટે

"તો [illegible] [illegible] મોઢાંમાં [illegible]? હું હું માટે તો [illegible]

"તો સ્વપ્નામાં મૂંઝાવાનું નહિ રહે!"

કુસુમ ખાટલે ઊભી થઈ બિછાનામાં બેઠી ને બોલી

ઊઠી. "તો, તમારે ઊંઘવું છે? મા હાંકેલો મને આગળ

"બાપુ તો હું કહું તો ઊંઘવા માગતી હતી?"

"હા, હવે, કેમ ઊઠી ગઈ?"

હું મારાં આંખમાં રહેલ ઊંઘ ને ભગાડી ને

"હવે હવે હવે! આવ બેસ. તેનું કારણ તો કહે.

"હવે તમારે ઊંઘ રહેશે ઊંઘ આવે તો સારું

"ઊંઘ તો ના ના બાવરી આવતી."

"આવે છે હું કેમ આવતી?" હું હાંકેલી બહેની

ગુલાબ હાથે ઊંઘ હું મારવાનું કરતી કુસુમ બોલી

ઊંઘ મારી ઊંઘ હાંકેલી ઘરે હું મારતી

માનું કેમ સવારે જાગું ઊઠી આ ગુજરા

ચાલ બોલી ઊઠી

"આ દિવસમાં ઊંઘ ઘણી આવતી છે

"ઊંઘ ત્યારે એનું આવતું એનું હાલે રાખવાનું મને આવે છે! કુસુમ

કાકીને ઉંઘ ઉંઘે ચાલી, આંખે સવારે થઈ, ઊંઘનું ઊંઘ

ઊંઘી એનું ઊંઘમાં ઊંઘાડી. બાપુજી

ઉઠાડી કુસુમ બોલી, ઊંઘી પાસે ન રહેલ રહેતી,

બોલી. "કાકી, તે રાખેલી તે તો મને

"એનું ઊંઘવાની તે આવ ઊંઘ આવતી નથી હું

"એને અવગણના ~~[illegible]~~ નેવ ફૂલો [illegible] છે?" [illegible]

"તો ત્યાંથી તેનું આમંત્રણ ટેવ ફાવ્યું."

"~~[illegible]~~ કંઈ કંઈ ને ટેવ— છે તે — આવી —

"શીખ ભાવ ભાવ વેદી કુંડાળું છે ને હવે નથી નથી. [illegible]

"ભગવાન! એ ~~[illegible]~~ આ ચંદ્રમાને ચંદ્રી આપવા લીધો

ભગવાન-: ચંદ્રની એ ને ઘણું છે અમારે પણ [illegible]

કંઈ આમ ~~[illegible]~~ નથી? દરરોજ ફરીને [illegible]

કરે છે!

મૈત્રા — તે ફેર ફૂલમાં, કંઈ નથી છે કે નથી! [illegible]

ચાંદને વસંતને ભાવ્યું?

[illegible] ફરીને ટેવમાં પાછો આવ્યો [illegible]

[illegible] ફરી ભાવ કંઈક કરી ને ઊંડું ભરી ફૂલ [illegible]

આવ્યો.

"ને હું, ફરી, ચાંદ આવ્યો છે કે વસંત ફૂલને

"નથી પીડે છેક ફાવ્યો?"

"ના, તું તો એકલો ઊંચાણે ચડી! ને [illegible]

"દેખાય? ~~[illegible]~~ પણ એટલું તો કહી દે [illegible]

"[illegible] ભીંડી ફૂલના દરવાજામાં ફૂલની. ~~[illegible]~~ [illegible]

"આવી છે તો ફરવું આજ! ભીંતે તો જાણે કે ફૂલો ફૂલો [illegible]

"આવે છે? ભાવરાતો ચાંદનીને ભાવે ને ચાંદ [illegible]"

"ને ભાવરા આપે નથી ભાવ પણ દાદા તો ભાવે છે

ડોલ ઉપાડી [illegible] આંગણું પાણી રેડતા રેડતા હતા
ડાબી [illegible] પાણીના દરવાજા બાજુ મૂકી કુંદન બોલ્યો :

"કાકી, મને તો સુવાડો. હવે તો મને ઊંઘ આવે
પણ [illegible] કુંદન કુદરત નહીં ... ઊંઘ આવે
છે બોલાવે નહીં પણ [illegible] હવે ... તો કુદરત ...

મોટી [illegible] ... હતા ઉપર હસતાં કહ્યું
બોલ્યો : "[illegible] બેટા — તું તો કુદરતને [illegible] સમજતો નથી. હું કહું
છું તો ! પણ બોલ ... હવે ... શું કરે છે તેના
વિશે ... કુદરત છે ! ... તો ... પણ
નહીં."

"કાકી! કુદરતને ... વિના ... જોઈએ [illegible]
બોલાવો પછી કેમ કુદરત — આવું [illegible] કેમ ...
"... કેમ ... તો ... છું". ... કાકીના ...
કુદરતી, [illegible] ... હસતાં ...
બોલાવતી, ... [illegible] ... હોલ બોલાવતી, કુદરત
[illegible] કુંદન ... બોલ્યો ... [illegible] ... પાણી
... કાકીની આંખો આવું ... જોઈ રહી.

"કુંદન, તારે કરવું હોય તે કર. પણ ... જોઈએ
કરતો નથી." — ... કુદરત ... જોઈએ ...
ઉપર ... કુદરતના ... આવું ...
રહી.

બીજી વાર હોટેલમાં જમીને, ઊભા થઈ [illegible] [illegible]
[illegible], કુંદન [illegible] [illegible], તે તો
સામેની દુકાને [illegible] [illegible] લાગી: "ફાંકી, આ [illegible]
[illegible] હોય તો [illegible] — એ બધું [illegible] લાગે, પણ બધું
[illegible] [illegible] છે."

"હું [illegible] દુકાનોમાં નવાઈ જોઉં છું! [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible] ન હોય [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ને [illegible] [illegible] ને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]!

"ફાંકી, આ [illegible] [illegible] તો બધું [illegible] [illegible]."

"હા! બધું [illegible] [illegible]! [illegible], [illegible]
[illegible]" — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ઊભી થઈ.
[illegible] [illegible] [illegible] ગઈ.

"હાં, હાં, [illegible] નહીં — [illegible] છું." કુંદન [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ને [illegible]. [illegible] હો
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], ને [illegible] [illegible] હો
[illegible] [illegible]?"

"હા, [illegible]. [illegible] [illegible] માટે [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] આ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે." ફાંકી, [illegible] તો [illegible]
[illegible] તો [illegible], [illegible] તો [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] છો?"

"હા હા, હું જાણી, તો હું જાણીને કહી. તું તો મ

ને ~~[illegible]~~ દીઠો ત્યારથી તારું તારામાં ત્યારે મને ...

આવતી દીઠી ગયો." [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"તો પછી [illegible] [illegible] તેમની સાથે રહેવાનું તો

કેટલું સુંદર દેખે છે તેવું તેવું તો તે [illegible] કરે છે

એમ મને લાગે છે."

"તે તો સુંદર દેખાય છે કહે છે કે [illegible] [illegible]

નહીં?—"

"હા."

"તે મને ગમતું હશે નહીં?"

"એ તો ગમવાનું જ છે. મને ગમતું હશે!"

"તે ગમતું શું કહ્યા?" કેટલું એ સુંદર [illegible]

"કહ્યું, ગાયું, કહ્યું."

"તારી—ગાતી?"

"હા તારી! ગાતી!"

"મન ગમે, સુંદર."

"ગમે છે કે ગાયું ગાયું શું શું થયું છે?"

"જુઓ. [illegible] [illegible] મને [illegible]

[illegible] છે — તેની [illegible] ના છે. [illegible] [illegible] તે

[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] મને [illegible]

[illegible] છે — તેમાં પણ [illegible] [illegible].

મને એ [illegible] [illegible] જેવું છે તે તેના [illegible]

98

એમ ભિન્નતાનો [illegible] તેમના આવેશ કરી છે — તે ક્રમનું મિલન જોઉં છું — તેનો પણ ના.

ફેશર — એ વાતમાં તો સમજીએ. પણ સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્યની ના કેમ કહો છો?

કૃષ્ણ — એ વાતમાં નાના છોકરા પણ [illegible] સમજાવું. મિલન, દર્શન, [illegible] તે તો આપીએ. એ વાતમાં આપણે સમજવાનું.

ફેશર — તે સંબંધ બધે શું આપણે છે તે કહેવું છે?

કૃષ્ણ — સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્યની ના પરણવાનું [illegible] નથી કહેવામાં સમજાવું.

ફેશર — ના, તે સંબંધમાં કહતા નથી. હું કહું છું તેના કહેવામાં તો સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્યને પરણવાનો આપણે છે. એટલે આપણી

કૃષ્ણ — આપણી આપણી નાખે. સ્ત્રીઓનાં લોકના સ્વભાવ કહે. આપણી આપણી ના.

ફેશર — એટલે આપણી જ આપણી આપણી ના. તો તો આપણી છોકરી તેને પરણવે છે — આપણો, એ તો કરી. કહેવાનો તેમાં — કૃષ્ણ એક એમાં કહેવું છે. [illegible] લગ્ન કરીએ?

કૃષ્ણ — એ એક આપણું આપણે તો હું સંબંધમાં આપણે છે કે સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્ય એટલે તે [illegible] પોતાના મિલન કહેવું છે તેમાં પણ સ્ત્રીસ્વાતંત્ર્યમાં મારે મારા વિચાર કહેવાના નથી. હું કહું છું એટલે સ્ત્રીઓના વિચાર [illegible] આપણે

વિચાર કરવો નહિ. તેમ મારા મનનું સમાધાન થાય તો તે
વિચાર કરું તો તેમાં તે મારો બાળ વિચાર કરવું કરે તો
પછી હું મારી રીતે લાગે તે વિચાર કરું — તે વિચારનું
શું — વિચાર કરવો, બાળનું કાંઈ સ્વરાજથી બંધાયેલું નથી.

કુસુમ — આ તો — બાળનું બાપ કહે, તેનું તેમ કહે,
બાળનું પણ કહે — તો પછી મારા કુસુમબાળ કેવું —
વિચાર કરે :: ~~બાળનું~~ [illegible] બાળનું કાંઈ મનાયું
— બંધાયેલાં નથી.
પણ વિચાર કરે. બાપ બાપ તો કરે

કુસુમ — ~~[illegible]~~ હું તો આ માટે બોલું.

ઘણાનું નૈવેદ્ય કરવું હતું. તેમાં આવડી નાની કુસુમબાળ
બાળા. સુમન્ત કંઈ બોલે નહિ [illegible] રહી. બાળ [illegible]
રહ્યું રમાં લાગ્યા.

"કુસુમ, બાળ બાળ પ્રકારે બાળકનાં પગલાં
પણ ~~[illegible]~~ વાત કરવા ~~[illegible]~~ બાળકને તે તો કહે
કે તો કેવી રીતે ~~[illegible]~~ કેળવણી દેવાય છે?"

કુસુમ હસી પડી. "સુમન્ત, આ સમયમાં રમવું
જોઈએ ~~[illegible]~~ છે કે સાંભળવું જીવન બનાવે છે."
[illegible] જીવનથી

સુમન્ત. "કેવું — ખરેખર કહું
તેની ઊંચી વાત ~~[illegible]~~ તને જોવા દયો.
કુમારે વાત માંડી. કુસુમ [illegible]

કુસુમ — જેમાં તે કહે. મારા મહેરબાની
તેમાં હું શીખવા ચાહું છું? મારા વિચાર પ્રમાણે
કે, બાળ, કાકીને કહે. પછી બાકી કહે છે. ના હું કરીશ.

સુમન્ત — કહે બાપ, બાળ, કે કહે. એ બાળી કહે છે.

અનુપમા — કુસુમબા, મેં [illegible] ની વાતના પર ધ્યાનમાં રાખ્યું છે, ને આપના પર ધ્યાનમાં રાખ્યું છે, અને જાણું છું કે આપ અહીં સુખ રહીને છો તેમ [illegible] વાત કું નથી?

કુસુમ — રહો ને.

અનુપમા — ~~[illegible]~~ હું તો [illegible] ન [illegible]

કુસુમ — ~~[illegible]~~ તેમાં [illegible] કરવું? કેમ દુઃખ? શું થયું છે?

[illegible] અને મોં [illegible]

કુસુમ મોં ફેરવી [illegible], અને [illegible] બોલી.

~~[illegible]~~ [illegible] રાખી બોલી. [illegible] તેમાં

'કહી, ભલે હું કહીશ. મારે [illegible] [illegible] [illegible] વાર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. હવે સાંભળો. આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કે આ [illegible] કહું છું. મેં મારી હવે [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

તે રૂપ પણ નહી જોઈએ. જેટલા શ્યામ ચિનાજ [illegible]
પોતાને નામે રાખ્યા હોત તો રાખે તેને મને આવડ્યું [illegible]
રાખવું એટલે આવ્યો હતું. તેટલામાં તો "માકુંદમા" ઘેર તે
~~[illegible]~~ કુમારી કુસુમ [illegible] [illegible] એવા ઘેર કુસુમ ઘેર.

સુનંદ — તને આ બધું કોણે શીખવ્યું? — હવે

હવે તો આવડ્યું ત્યારામાં આવ્યા. આમ. પછી હું કહું છું!

કુસુમ — ચિનાજે નામનાની [illegible] પણ નહી તો કુસુમ મને આમાં
રાખી તો કુમ રાખી. તેમ [illegible] પણ [illegible] આવે —

સુનંદ — ત્યારે હું?

કુસુમ — આવે છે — આવે! — ~~"[illegible]"~~
"કુસુમ [illegible] [illegible] ... છે — આ [illegible]!"

"અહીંયાથી ~~[illegible]~~ તમે તો રહેવા લાગો; પણ સુનંદ,
સુનંદબહેનને આવ્યો, અને એમાં [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] તમે આવી જાય પણ આવે નહી! [illegible]
[illegible] [illegible] તમે [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] આવે કરે તેને ફૂલ ફરવાને [illegible] [illegible]
[illegible]. કરી, હવે સુનંદ આવ્યાથી [illegible]

સુનંદ — તે આંગણાં પોતાનાં ફરવાનાં છે?
કુસુમ — આવો આવા ફરવાને આંગણાં પોતાનાં [illegible] [illegible]
રહે તેને મનમાં રાખી; કુસુમ ફરવા [illegible], [illegible]
રાખી.

સુનંદ — પણ ચિનાજ ઘરમાં રાખે તો કુસુમ [illegible] [illegible]

કુસુમ — એમાં કોઈ નહીં નહીં-નહીં [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

એ કરાવવાનો છે -

રૂજુતા — તે શાને?

કુંજન — ~~[illegible]~~ હવે કોલેજને એકાંત [illegible]

રૂપા — કુંજન, એ ગામમાં [illegible] છે કે નહીં?

કુંજન — હા રૂપા. હવે ઘર સાથે આયોજન કે કુંજનને [illegible] છે, તે [illegible] વિચાર સાથે [illegible] એ તો [illegible] ચાલતી ગયાં છે. ~~[illegible]~~ તેના માટે [illegible] આ ઘર સાથે [illegible] આયખું [illegible] આ [illegible] છે. [illegible]

આકુળ હવે [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible]

રૂજુતા — કુંજન, [illegible] વિષે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] વિષે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] વિચારી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] — કુંજન — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

[illegible] રૂજુતા [illegible]

કુંજન [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]

[illegible] કુંજનના [illegible]

98.

૭૭

— "પંડિતજીને આ અનુભવ [illegible] કહેતા હતા" — [illegible]

કૃષ્ણ કર્મના રસ્તામાં [illegible] પંડિતજીએ [illegible]

હૃદયમાં ઉઠેલા સ્વપ્નના સુખની [illegible] તાજગીની [illegible]

સાંભળવાની લહેરોમાં કે ત્યારે [illegible] સ્વપ્નાંઓમાં ચાલ્યા. [illegible]

[illegible]

[illegible] ઉભેલું [illegible] દિવ્ય [illegible]

કહેવા લાગ્યું:

"કૃષ્ણ દેવદેવી પોતાના [illegible] કૃષ્ણ! ત્યારે [illegible]

"[illegible] પિતાજીને [illegible] કંઈ નથી. આ [illegible]

"દેવાંગનાની એ બાળકના ત્યારમાં [illegible] છે તે બાળકની

"પિતા હું છું. [illegible] એ બાળકના [illegible]

"તે તારા હૃદયમાં [illegible] કરું છું. [illegible]

"તારા જેવી માતા અને મારા જેવા [illegible] પિતા —

"એ બાળકને શાનું નામ છે?"

[illegible]

પોતાની બાળકને માટે [illegible]

કૃષ્ણ કર્મ — એ કૃષ્ણના [illegible] એ બાળકને [illegible]

તેની [illegible] એ કૃષ્ણના [illegible]

[illegible]

શ્રી કિશોરચંદ્ર [illegible] ઉભો ઉભો [illegible]

[illegible] કૃષ્ણને [illegible]

અર્ક ૭૧. કુસુમના ઉપવનની [illegible] હતી [illegible] મનોરાજ્યની [illegible] હતી; [illegible]

કુસુમમાં [illegible] [illegible] લાગતી હતી; [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] વિષયની [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] પાસે [illegible] આ વિષયમાં [illegible]

[illegible] હતી, ત્યારે [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] કુસુમના [illegible]

॥ [illegible] कमलिनी हरितैः सरोजैः ।
[illegible] नियमितार्कमयूखतापाः ।
[illegible] [illegible] ।
[illegible] पवनः ॥

[illegible]

"૨૬ કુસુમની [illegible]

[illegible] કુસુમની [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

— I fear ~~this is what I am~~, what they call, creeping over

[illegible]. A strange weakness in

my soul, and I don't know what absurd

follies I shall commit ~~tomorrow~~ never while [illegible]

under the magic influence of this awful weakness. [illegible]

"If love [illegible] the weakness is noble and [illegible]
"and I am not going to be frightened out of it by
"its being called a weakness". For the sake of this dear
"innocent child, I shall like the poet, say to my [illegible]
"soul — [illegible] "Resist not the weakness
"For it is [illegible] for the protecting
"of helpless children during their years of
"helplessness that the weakness, called Parental
"Affection has been created!"

"[illegible]

"[illegible] "[illegible]

"[illegible]

"[illegible] The State cannot [illegible] take
"[illegible] The State cannot [illegible]
"[illegible] care of all its children when parents [illegible]
"parentage an accident and [illegible] all duty [illegible]
"their own heads. It is [illegible] for the [illegible] Parents
"and [illegible] of the cradled world [illegible] work most efficiently
"alone can do this — and are
"as being placed nearest their little ones and able
"to study their wants and give them that warmth
"which can develop the seeds of [illegible] adolescence
"This is a function which parental affection
"alone can best perform, and therefore, as [illegible]
"of final causes, in the function is also a duty
"And I must perform it best for [illegible] little [illegible]
"When [illegible] Affection cooperates with
"Duty, [illegible] and [illegible] must be [illegible]

[illegible]

પ્રકરણ ૧૬

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"[illegible]!" — [illegible]

"[illegible]!". [illegible]

[illegible].

"[illegible]! [illegible]

"[illegible]?"

"[illegible]

"[illegible]

[illegible]

[illegible].

"[illegible]! [illegible]! [illegible]

"[illegible]."

"[illegible]

[illegible]

[illegible] — [illegible].

[illegible]

[illegible].

"સ્તોકો નાથ મુકુંદરાય."

"હાં! મુકુંદરાય? નામ તો સાંભળ્યું છે." [illegible]

"નામ અમારું આખી દુનિયા તો જાણે આવતું [illegible]

"ન જાણતા હશો." [illegible] તમારી ઉંમરી ક્યાં છે?"

"મુંબઈમાંથી આવી."

"મારા કાકા કુટુંબ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"ક્યાં છો?"

"હા. મહારાજના આશ્રમમાં સમાચાર ધાર્યા."

[illegible] આવી [illegible] કરી આપ્યા. "મુકુંદરાય,

[illegible] ને [illegible] [illegible] તેમાં [illegible]

કરાવી છે?"

"[illegible] [illegible] તો તો [illegible] [illegible]

"મારા [illegible] [illegible] છે — [illegible] [illegible] છે." મુકુંદરાય [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"મુકુંદરાય, તમારી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરવાનાં છો?"

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] તો હું [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] —"

મુકુંદરાય [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible], મુકુંદરાય [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible]!" [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આવી ને મનમાં
બોલ્યો — "હું તો [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible]" [illegible] "[illegible]"
[illegible] [illegible] [illegible]. "[illegible]"
[illegible]" — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
એને [illegible] [illegible] [illegible] આવ્યો.

"[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible]?" [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

" બાપા, તારે રજ પણ [illegible] [illegible]. [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

No 515 [illegible]

S.101 [illegible]

[illegible] કહે।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"આપણી ઈચ્છા હોય કે ઈશ્વરનો સંકેત જ છે [illegible]."

[illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ન [illegible]. [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ના [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ તેનું ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] અને [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]

"મારા મિત્રના કંઈ સમાચાર નથી મળતાં ~~[illegible]~~ મિત્ર ભાવથી ઉતાવળમાં હું આજ આવ્યો."

"કંઈ સમાચાર મળ્યા?"

"મળ્યા તે ન મળ્યા જેવા છે ને તેટલા પરથી અટકળ બાંધતાં હું ગભરાઈ રહ્યો છું."

"કંઈ ચિંતા કરો. આપ કુલપતિજીને મળો ત્યાં સુધીમાં સમાચાર મેળવવા પ્રયત્ન કરીશું ને આપની [illegible] [illegible] [illegible] કરીશું." [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] કુલપતિ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] — [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] — [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] — [illegible] ગયા.

હવે એક એવું આવી પહોંચ્યા ભાવિકોના ભાગ્યને
કરેલા કોટડીઓવાળાં ખોરડાંઓ હતાં. તેમાંની એક કોટડી
આવેલ હતી અને ખાંભીમાં ... બારીઓ
–કટોકટી– હતા– તેમાંના એકમાં અઢીહજાર બંદીવાન હતા
[illegible] કારાવાસમાં ... દાખલ
કરેલા અને જ્યાં ઝાડના પાન ખાસ્સાં ફરફરાવતાં ઊભાં હતાં.
દિવસ વાગ્યાં હલ્લાબોલ, ... , અને કુંવરજી, ...
ને પછી દુશ્મનોની હાલતનો કુંવર દેવીપાલ કરસન પાસે
હાથમાં ખુલ્લી તેગ લઈ આવ્યા.

"સુરદારસિંહ, ... સુરજમલજી ..."
"સમાચાર ખુશાલીના આપે ... ." સુરજમલે
કુંવર દેવીપાલને કહ્યું.

"હા, અને તેની સાથે ..."

"બાપુની ખુશાલી લેવા પડી." સુરદારસિંહ બોલ્યા.

"બોલો, બોલો, ..." નિરાંત ...
"... ને ... બહાર ... ... હતી." ...
બોલ્યા.

... – સાથીઓ– ...
સુરદારસિંહ ... ...
બોલતો ગયો.

"હા, સુરજમલસિંહ કુંવર ... ..."
"મેં ... હતા અને ... ..."
"હિંદી ... લડશે." ... ..."
"હિંદુ કુરુક્ષેત્રે લડશે."

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ચંદ્ર. — “શું મજાનું છે?”

[illegible]

ચંદ્ર. — શું કહ્યું?

[illegible]

[illegible]

ચંદ્ર. — એ શી વાતો છે!

કીર૦ — પ્રથમ વાતમાં પ્રમાણે સ્વરાજ્યમાંથી [illegible] બહારવટીઓને ગુના કરવી છે.

સંફ્રુ૦ — કુરાન કુરાનમાં કહ્યું. બહારથી [illegible]

કીર૦ — બાળ વાતમાં પ્રમાણે સ્વરાજને [illegible] માટે લેવું જ કર્યું. બાળ વાતમાં પ્રમાણે તેનો [illegible] રસ્તો [illegible] છે.

સંફ્રુ૦ — તે મારી બાળ જ વાતમાં [illegible] છે. બાળ વાતમાં હું માનતો નથી. ~~[illegible]~~ બાળ [illegible] હશે તો પ્રથમ [illegible]

કીર૦ — પ્રથમ વાતમાં [illegible] નામનો [illegible] મળ્યો હશે. તેના કહેવા પ્રમાણે સ્વરાજ્યમાંથી જ ~~[illegible]~~ બહારવટીઓને [illegible] તો [illegible] ત્યાં માનીને

[illegible] [illegible] કહ્યું છે — તેમ હોય તો [illegible] ત્યાં માનીને [illegible] છે — [illegible]

૯૬ સંફ્રુ૦ — [illegible] પ્રમાણે [illegible]

૩૦૫૨૦ કીર૦ — તે સાચું. અમારે [illegible] પ્રમાણે [illegible] જ કરવું છે. તો તે [illegible] કહ્યું છે — પણ [illegible]

— [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] છે.

સંફ્રુ૦ — તે [illegible] જ [illegible] છે.

કીર૦ — તે સાચું. [illegible] કરે છે, પણ સ્વરાજ — [illegible] નથી.

સંફ્રુ૦ ~~[illegible]~~ ના [illegible] તે [illegible] છે. એ [illegible]

સંફ્રુ૦ — પણ તે [illegible] જ [illegible] છે. ~~[illegible]~~ [illegible] છે.

કીર૦ — તે સાચું. [illegible] સ્વરાજ્યમાં

પણ [illegible] [illegible] [illegible] વાતમાં [illegible] છે. [illegible] તેનો [illegible] માટે [illegible] છે.

[illegible] [illegible] કરાવવામાં છે. [illegible] તેનો [illegible] માટે ~~[illegible]~~

તો ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] કરવું છે કે ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] કહ્યું [illegible] તેનું [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] છે.

વાંચ૦ — ~~[illegible]~~ તેના પરથી કંઈ [illegible]
પુરાવો છે?

અધિ૦ — ઈતિહાસ નથી. પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરાવો [illegible] [illegible] તેના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી [illegible] [illegible] [illegible] કરી કરી [illegible] [illegible] નથી [illegible] [illegible] [illegible] નથી કરતા પણ [illegible] [illegible]

૯૯૧૬ (૧૯-૧-૧૦)

વાંચ૦ — ~~[illegible]~~ તે નથી [illegible]

[illegible]?

અધિ૦ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible] છે. [illegible]~~ [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] છે કે [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે કે નહીં ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી.

વાંચ૦ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible]

અધિ૦ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

તે

કે વાત ઇચ્છતા નથી. કુમુદસુંદરીના મનમાં પણ એમ છે

અને તેમ કરી સરસ્વતીચંદ્રને રૂપાળી [illegible] — પણ [illegible]

અવસર ઠરાવે નહીં — [illegible] એમણે એમ કરવામાં [illegible]

લાભ છે. [illegible] મનમાં એમ છે કે [illegible] પોતાના

[illegible] માટે એને મારી પાડી, પણ [illegible]

[illegible] કરવા [illegible] [illegible] છે પણ [illegible]

[illegible] [illegible] કરતા નથી. [illegible]

[illegible] છે કે [illegible] [illegible] સરસ્વ-

તીચંદ્ર [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible]

[illegible] કર્યું છે [illegible] — પણ [illegible]

[illegible] એને [illegible] કરે [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] નથી. [illegible] પોતાના [illegible] સરસ્વ-

તીચંદ્ર [illegible] [illegible] છે [illegible] પણ [illegible]

[illegible] સરસ્વતીચંદ્રને [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] કરી છે.

ચંદ્રકાન્ત સાથે ચાલ્યા. "[illegible] [illegible] પણ

[illegible] છે! [illegible] પણ [illegible]

[illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] નથી [illegible]

કર્યું છે?"

[illegible] [illegible] [illegible] બોલ્યો: 'એ પણ

[illegible] ન [illegible] કર્યો? [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!"

ચંદ્રકાન્ત: "હું કદી [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

કહેતો.

૧૮૨૦ — મુંબઈગરાની નાટક સાહિત્ય(ના) લેખ-
કોના મનમાં આવી ન હોય. પરંતુ તે
અમલ આયુષ્યના દિવસોમાં વ્યતીત કરીને. જુઓ, સાહેબ, ચોકી
ફાર્બસમાં આ કામ આવે ન આવે
તેના મિત્રો મિત્રો ... — આપણે
... રીતે. મિત્રો નહિ હતા. પણ આ સમયમાં તેમ
મુંબઈના સાહેબ ... સંસ્કૃત-ગુજરાતીની પંડિત
શ્રુતિ કરેલી હોય છે કે ... હાથમાં આવ્યો તો તેને આ
દેવો નહિ — પછી એવો આશય છે કે ... સાહેબ
મેં તેને પોતાના મિત્ર નહિ.

... પોતે પોતાનું "..." નો ...
... ! —— ... હતો પણ તે ...
... ગંભીર ... ઉપર ...

" ... ની ... નહિ પણ
... ને ... પણ ... ન ...
પણ ... પાછી ... ફરી ...
... ના ... ના ...
... આ ...
... પછી ... હતા, ...
... ને ... આ ...
... ફાર્બસ ... ફાર્બસ ...
... ...
...
... ... પછી
... ... પછી ... માટે ... તેની ...
... ... માટે ... હોવાનો
માટે ... માટે ...

9.P.10-30

~~એ ભૂમિને આપણી માને [illegible]~~ [illegible]

અમારા પ્રધાનોની [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] જમીન [illegible] [illegible]

મહુડીમાં આવી ભૂમિની સેવા કેમ કરવી નહિ!

ચંદુ — [illegible] ખૂબ [illegible] ગામમાં અને [illegible] [illegible]

એવો હવે અને [illegible] કહો. [illegible], [illegible].

સુરેશ — હવે હિન્દુસ્તાનમાંના [illegible] વાત કરીએ. તો [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] છે ~~[illegible]~~ તેમાં [illegible] હિન્દુસ્તાનમાંથી

~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] હતા.[1] [illegible] [illegible] આફ્રિકા [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] હતા, અને [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] હતો.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] તે [illegible] [illegible]

[illegible] તેમણે [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ આફ્રિકાના [illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible][2] [illegible]

[illegible][3] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible]

આફ્રિકાની [illegible] [illegible] [illegible] અને તેમણે [illegible] [illegible]

[illegible] છે. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

તે હિન્દુસ્તાનમાંથી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] ~~[illegible]~~

છે. તેમણે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] છે. ~~[illegible]~~ [illegible] અને

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આફ્રિકાને [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેમાં [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

1. આશરે ૨૨૫૦ ઈ. સ. પૂર્વ ૪૪. ૪. 3. આશરે ૬૭ ૧૪. [illegible].

એ સુરેન્દ્રચંદ્રનું ભાગ્ય.

"શું!" — ચંદ્રકાન્તે હાથમાં રાખેલ ઉદ્ગાર કર્યો.

સુરે૦ — હા. એ ભાગ્યશાળી પુરુષ છે કે જેની આજે રાજ્ય

કરવા સુરેન્દ્રચંદ્ર ભાગ્યમાં છે. આ સાથે આખું ગામ

આશ્ચર્યમાં છે કે પૂછતાં અમારે ક્યાં?

શું જ્ઞાન થયું છે. "

"શું આપણા મિત્ર સુરેન્દ્રનું ભાગ્ય ઉઘડ્યું?" — ચંદ્ર-

કાન્તે આશ્ચર્ય બતાવ્યું છે તે ખરું જ છે."

"સરસ્વતીચંદ્ર, આ સમાચાર ખરા છે. આપણા ગામના

ઘણા લોકો જાણે છે.

સુરે૦ — એ તો ખરું. પણ ચંદ્ર મિત્રના ભાગ્યમાં

છે કે આ રાજ્ય ને ભાગ્યનો લાભ સુરેન્દ્રચંદ્રને મળ્યો

સંઘરાયો હતો છે.

ચંદ્ર — એમાં ફાયદો — એ તો ભાગ્યવાનને

એમ લાગે પણ ખરું.

સુરે૦ — તે તો ઠીક છે. હવે આપ સાથે

રાજ્યમાં ગામે ગામ મિત્રોમાં સુરેન્દ્રચંદ્ર અને ચંદ્રકાન્ત — પણ

બધું નીરખવાની શક્તિ આપણામાં ઓછી છે.

ઠકરાણી હજી મળ્યા નથી.

ચંદ્ર૦ — ઠીક, તેને મળ્યા નથી ત્યારે એમના વાત પૂછી ને જો.

સુરે૦ — એમ જ છે. પણ હવે કાલે આવી પછી

ચંદ્ર૦ — ઠીક.

કૃષ્ણ૦— આપણી વાતો હવે અહીં આપણું કામ હવે [illegible] પર

હવે જવાનો છું. આપ અમને આશિષ આપો કે આ [illegible]

“મહારાજ આશિષ! તે ~~[illegible]~~ શું કહો છો? આ શું બોલો છો?” ચંદ્ર-

કાન્ત ગભરાઈને બોલ્યો.

કૃષ્ણ૦— હા, બોલો. ~~[illegible]~~ [illegible] શું [illegible]

[illegible]. આપ આ [illegible] [illegible]

[illegible] આપને [illegible]?

ચંદ્ર૦— હા. [illegible] લાગ્યું?

કૃષ્ણ૦— આ [illegible] છે. [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] ~~[illegible]~~

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] બોલ્યો.

“[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

૧-[illegible]

સેવન કરીએ કે ન કરીએ તે [illegible] બેખાતર કરીએ. આવે વખતે
આર. મનોરંજન — [illegible] ઇંદ્રિય — મંજૂરીએ તેના કરોને
આપ. [illegible] મન વશ થતું નથી લખ્યું [illegible]. ગમતું મન
બીજાનાં રાખવા કે આપણે કરવા જેવું નથી કરવું જોઈએ. એવા
બ્રહ્મચર્ય પછી કરીએ તો આપણે [illegible] વાત ખરી કરીએ,
ફરી તેનું મહત્વ માનીએ નહીં, જુઓ [illegible] [illegible] સત્યાગ્રહી
પહેલાં બીજા કરવાની [illegible] પાળી કરી શકે,
એટલે બીજા કરે [illegible] નિયમો [illegible]
એને ગૃહસ્થાશ્રમ ને ગૃહસ્થાશ્રમના [illegible] નિયમોનો ભંગ
કરીને [illegible] થઈ જાય. તે

વાં૦ — તે વાતમાં [illegible] નાખે [illegible] આપણે ખાતર
એને [illegible] ત્યારે આપણે હોય તો આપ નિયમ [illegible].
એને ત્યારે આપણે [illegible] વાત બળ ને ગૃહસ્થામાં રહે-

અધિ૦ — એમ જ. પણ તે વાત બળ તે ગૃહસ્થાશ્રમનો [illegible]
વાળો છે. તે આપણા કરવાને [illegible] ગૃહસ્થાશ્રમનો [illegible] [illegible]
ફાવે તેવું માનવ પશુ તો તે [illegible] એમ છે [illegible]
નથી મન, એને [illegible] તેમ [illegible] [illegible]
ઉછેરે નહીં. વળી એ જાતે છે તે [illegible] પ્રજાના [illegible]
માનવ પશુ એને તેની [illegible] નથી તો એને કાંઈ
એને ગૃહસ્થાશ્રમ [illegible] માનવ પશુ તો આ વાત જ
ફરવાના એની એની અધિકાર છે. માટે પણ આ વાત [illegible]
[illegible] રાખવો એને માન મળે એવાને કરી શકે.
આ [illegible] [illegible] હું [illegible] કરી શકે.
એવાં [illegible] આ [illegible] [illegible] હું [illegible]
ઉકેલ વાત [illegible] કરવાનો [illegible] [illegible]

આ ~~આ~~ બાબત ગરીબોની વસ્તીને આવે વસતા હોય, તે ભલે
કોઈ પુરાવો આપે ત્યાર પછી સરસ્વતીચંદ્રને તે ગરીબોના સંબંધ
કરવા અને ~~ક~~ તેમને બચાવ સિદ્ધ ~~કરી બતાવ~~ કરી દીવાનજીના
પુત્રોમાંથી ~~—~~ પ્રમાદધન ત્યાં કરવી અને ભલે કોઈ ~~ક~~ કંઈ
પુરાવો આપવાને સમર્થ ન હતો. આવો મારો વિચાર છે તે
સિદ્ધ કરવાના લેખ આપનાર તમે સરસ્વતીચંદ્રના પક્ષે આપવાને
અને આ પ્રમાણે જે રીતે તેમને ભલા કોઈ પ્રમાણે
રાખવાનું કરવું નથી.

"અને ભલે છે કે આવું શું ?" ચંદ્રકાન્ત

વિચાર કરતો કરતો બોલ્યો.

~~[illegible]~~

~~"સરસ્વતીચંદ્રનો પક્ષ તો કરતો કે [illegible]"~~ દીવાનજીના ચરણ

"કુસુમબહેન! આપના ઘરમાં પણ દીવાનજીના . . .

છે તે જાણીતું ~~ક~~ છો." ચંદ્રકાન્ત ઉભો ઉભો બોલ્યો. "મારા

"મારા ઘરમાં!" ચંદ્રકાન્ત ચમક્યો: "મારા

ગરીબના — ઘરમાં તે અને હું જાણતો નથી ?"

"આપના ઘરનો જેનો પ્રમાદ ~~[illegible]~~ ઝાંઝાવાતે જાતે

મોરારબાપુ અને આપનાં માતા ગંગાબાને દીવાનજીની

શીખ આપવા પ્રયત્ન કરે છે અને તેમને

સીધા માર્ગે લાવવા પ્રયત્ન કરે છે."

શું તું સ્વપ્ન જોઈને આ કહે છે?"

"ધૂર્તલાલને તો હું જાણું છું. તે આપ

"આપ સરસ્વતીચંદ્રને શોધવા ગયા હતા ત્યારે

આ ધૂર્તલાલ મિત્રિભાવ કરે તે સમજ્યા."

"ના ના બાપલીઆ" — ચંદ્રકાંત ઉંબરે ઉભો ઉભો બોલ્યો. "મુંબઈ
"બેસી ના ઉતરવાવાળા. ગંગા ભાભી ત્યારે ચંદ્રકાંત ભાભીને બોલાવતો
"નહિ તો ભાઈ આવડી કરવત ટાંગીમાં પડવા માટે તો આ ટાંગો
"ગૂંથવો કરવો પડશે કદરી!"
"ભાઈ — તો શેના કરો — ગંગા ભાભી જો ચંદ્રકાંત પછી
"ટુંકાવતા મુંબઈનું માટે ના ... પડશે."
"ગંગાભાભી કહે ભાઈ ઉતારવા પડશે.
"કાં રે ભાઈ!" ચંદ્રકાંતને કહ્યું પરંતુ ભાભીએ પૂછ્યું.
"કાં રે ભાઈ મુંબઈ છોડવા ..."
ચંદ્રકાંત પણ તેની પત્ની સાથે ... — ગંગાબાભાભી
તો ગંગાભાભી કહેવાને ... તેની પાસે.
ગંગાભાભી ... આ વાત તો ખરી! અરેરે! આ ગંગાબાને ...
ભાઈ ... ! કહે ચંદ્રકાંતને ...
... ચંદ્રકાંત ...
"તેની પણ ... કરશે. ...
... ગંગાબાભાભી ...
... મુંબઈ છોડી ... ."
... તેની ... મુંબઈમાં ... તેની ... .
... નાનકડી
"નાનકડી — ... —
... — ... .
... તો ... ગંગાભાભી ... .
... ગંગાબા ... .

"તેના રિવાજના દાખલા નથી."

"બરાબર. પણ તમે આ ગામ ફરવા નીકળ્યા કરશો?"

"હું ગમાણનું કામ પણ શીખવા માગું છું. ત્યાં ભૂલો પડી જાઉં નહીં."

"તો હું ગમાણે લઈ જાઉં છું કે ચારણવાળાંને મળી જશો."

"~~[illegible]~~ [illegible]. પણ મેં કહેલ ~~[illegible]~~ [illegible] વાત તો રાખ [illegible] વાતો એવી એવી વાતોમાં રાચતો. ગુજરાતી તો [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ઘણા ફળાય [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ફરવા નીકળવા નહી [illegible] હું તો [illegible] પણ ગમાણ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] એવું પાન ગુજરાતીના ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ તો [illegible] પાછી [illegible]. પણ તે ~~[illegible]~~ ના નાખી હતી. [illegible] ગુજરાતી [illegible] વાર કહી. ~~[illegible]~~ [illegible] નહી. સાદ કોઈ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ "શુદ્ધ વાત [illegible] ફેલાવા [illegible] [illegible] તો [illegible] "ઉતારવામાં ભૂલ થઈ છે. [illegible] [illegible] તો "[illegible] [illegible] ગયાવો. તો શુદ્ધ [illegible]" [illegible] "[illegible] [illegible] છે." [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] ગરબી [illegible].

વિદ્યાર્થી ગતિમાં આવવા [illegible] છે. [illegible] ૪૩૮ [illegible]

[illegible] ૫૬૯ . ૧ . ૧૯ .

[illegible]

~~સાહિત્યકારોના [illegible] પ્રકૃતિપ્રેમ.~~

ઍ [illegible] અને [illegible]

[illegible] ગ્રંથ [illegible] છે

વિક્ટોરિયન સાહિત્યકારોનો યુગ હતો. તે [illegible]

ફરિયાદો. તેના [illegible] તેમ જ છેકે પ્રતિક્રિયારૂપ [illegible]

તેમાં ~~[illegible]~~ અભિવ્યક્તિ અને [illegible] સાહિત્યની [illegible]

[illegible] પ્રતિક્રિયારૂપ ~~[illegible]~~ [illegible] હતા. તેમાં

હતા. [illegible] તેમાં જ [illegible] હતા. તેમ

[illegible] હતા [illegible] હતા, અને [illegible]

[illegible] હતા, અને [illegible]

[illegible]

[illegible] "[illegible]" [illegible]

હતા - [illegible] અને [illegible]

[illegible]

[illegible] અને [illegible]

અને [illegible] કરતાં.

[illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] પ્રતિક્રિયારૂપ [illegible]

[illegible] પ્રકૃતિપ્રેમ [illegible]

[illegible] છે.

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] સમજવી.

[illegible]

"Fool, not to know that Love endures no tie
"And Jove but laughs at Lovers' perjury!"
— Dryden.
"Let me not to the marriage of true minds
Admit impediments." — Shakespeare.

ખાતાંમાં [illegible] ના તેમ મજૂરોની સ્થિતિ અને રહેવાનું
રહેઠાણ જોઈ આફ્રિકાની [illegible] હતી અને
ગિરમીટિયાની સ્થિતિ પણ પ્રસંગે પ્રસંગે પૂછી લીધી હતી.
એના મજૂરોની સ્થિતિ જાણવાની [illegible] [illegible]
એની [illegible] [illegible] [illegible] હતી અને [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] હતી.
[illegible] [illegible] [illegible] હતો
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] હતાં.
અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], અને
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. અને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. તે પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
પણ [illegible]; અને [illegible] [illegible] [illegible], તે [illegible] [illegible]
અને [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], તો
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી તે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] હતી અને [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] [illegible] હતી. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] હતાં અને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]

g. concern.

આ પ્રભાતે સ્વાભાવિક પવિત્ર કલ્પ-
નાઓ કરતાં ઊંચે પહોંચાડે એવાં ગાયાં. કુદરત જેવો વિદૂ-
ષક પણ કોઈ નથી, અને ભારત જેટલાં પવિત્ર ઉપમા-
ઓ પણ કોઈ નથી, અને આપણે જેવા આકાર સાથે ભાગી જતાં
હોય પવનપ્રવાહોથી અને પાણીના આકાર સાથે ભાગી જતા
ઉપરથી પ્રકાશ ફરવા લાગ્યો. નીચે ગામની કુદરતી દીપ
ઊંચેથી પ્રકાશ ફરવા લાગ્યો. નીચે ફરતો ગયો, અને સંધ્યાકાળે
સાથે આકાશમાં પણ આનંદ ફેલાતો ગયો અને સ્વાભાવિક
આકાશમાં સંપૂર્ણ ફેરો તેની સાથે
આકાશમાં સંપૂર્ણ ફેરો થઈ ગયો. અને
કુદરતની જેમ કુદરત પણ ઉત્સુક થઈ ગામની આસપાસથી
કુદરત ઊંચે જાય છે ત્યારે[1] ગામ ઉપર
ઊંચે ભારી પવનના ઝપાટા ઉડાડે અને જાણે કે ગામ ઉપર
પડતી હતી. નીચે ગામ આખું ભાર ભરેલું થયું હતું તેમાં કુદરત
ફરી હતી, અને ઘરોમાં ભારીભારત તેના હાલતી
હતી. અને ઘરોમાં ભારી ધામે આંગણાંમાં ભરેલી હતી અને
ઘરોમાં ભારી પાણી આંગણાંમાં ભરેલાં
મોહનીના વચન ઘરનાંથી સાંભળતાં હતાં.

ભારી ભારતના આવાજ પરિચિત થાય છે હતો,
અને ભરપૂરતાથી આવવાનો માર્ગ
ઊંડો ઉતરીને ઘરડાના કરીને પહેરીને હવે નીચે જવાનું બાકી
આ ભયંકર ગામે ઊભાવું હતું અને ત્યાં જ પગના સ્વભાવ
પડશે તેવું મને દેખાતું હતું, અને એ મને આગળ. એ વખતે
હું દિવસે પણ ભારી ઊંચાઈથી દેખાતી
ઊંચેથી ઝાડ ઊભું હતું. ભારે દેખાતી ગામમાંથી
હતી અને સંધ્યાકાળે એક આકાશના મધ્યભાગમાં

૧. ભેખડ વાળતી, precipice.

ઉકળ પાકતો હતો - સ્વતંત્ર ભાવનાની ઉંડા
ઉંડાણમાં એનું તેજ ઝીલતું તેજ પડતું હતું, અને
ફરતા કડ્ડા સૌરાષ્ટ્ર અને અંગ્રેજોના હુકમની છાંયામાં બેઠી
અને રજવાડાંમાં ભરાયેલાં ઓનાં પ્રતિકારની ચિનગ
ચેતન ભરી સળગતા ભેદ
પેટે બેઠાયેલી હતી, અને એ દાઝેલાં અને
કાઠિયાવાડનું ખમીર રાખતા તેમાંથી ઝિલાયા
ખેડૂતોના દરિયાકાંઠા દબાયેલાં તેમ ઝૂંપડાં પ્રદેશ ભાંગી
ચૂક્યાં હતાં. કાઠિયાવાડ ગામડાંના દરબારોનાં
પડ્યાં ખાવાનાં આ આંબા તળાવડી માથે ઊભેલ
ઝૂંપડાં સાથે એ તળાવડાં સૌરાષ્ટ્રમાં પણ ઝૂંપડી
ઉભી તો આ ગામડાંનો ભાગ ભાંગેલું બેઠું
ભાંગેલાં બે ઝૂંપડાં હતાં; અને તળાવડાંનાં પાણી સુકાયેલાં
સાગરકાંઠે બેઠેલાં રાજ્ય હતાં; અને તળાવડાંમાં ઉંડાણમાં પડેલી
રૂપાળાં આવતો કે ગડ્ડાંમાં ખળાંઓમાં પડેલો ઉભરાતો
ભરદરિયે ઝીલતા તેમનો ભવાઈએ લોકનાં પગલાં ઠેઠ સાગર
ઝાંખરાં ભરેલાં અને રાજ્ય તેમની ભાવના
ભૂમિમાં એના ઉર્મિ ઠાલવી શક્યા અને સાચવેલ શાંતિ-સ્વતંત્રતાના ઝિલાયા.

આવી સાગરના ખમીર શાંતિ-સ્વાધીનતાની વાતો
એ પાકી ઉભેલી ભૂમિ અને પ્રદેશની વાતો
એ પાકે ઉભેલી ગુજરાતી બહેન ગામડાંને નહીં. પણ
સાંભરેલ હતાં તેમાં ઝૂંપડાંને ભીના ઉંડાણ નથી. પણ
ગાઢી ભાગ્યરેખાને ઉજાળવા ઝીલતાં સાગરને ઉભાડ્યું હતું એ
એ સાગરકાંઠાની ગોપી ઝીલતાં ભરેલ ખમીર ઝૂંપડાં
મહારાજની ભીંજાયેલ હતી.

---

૭. મોતારી

M. V. ११५
१३/१२ ५३४

કંચની — મોહની, કારણ આ અનુરાગમાં રહ્યું અટકાવે
તેના માટે કુસુમાયુધનો કોમળ તીવ્ર રહેલો છે,
એ ચંદ્ર શીતળ અને શાંત છે તેને અટ સહાતું જણ.
ભલા તમે લાગ્યું?

મોહની — સખીર સખી! તારા [illegible]
[illegible] આ જ પ્રદીપોમાં છે ને આવ તું શીતળ
પાસ.

કુમુદ — પ્રિય બહેના! મારા [illegible]
એ ભાવ સમાન [illegible] જ [illegible] છે. આ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] મારા [illegible]
મારે [illegible] છું અને હું તેની [illegible] રહેતી નથી. મારા
હૃદયમાં પ્રકટેલો [illegible] પોતાનું [illegible]
[illegible] અગાઉ જ શીતળ કરી.

કંચની — [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] હતો :—
[illegible] પણ [illegible] હતો :—

१ "ज्वलतु गगने रात्रौ रात्राविखण्डकलः शशी ॥
दहतु मदनः किं वा मृत्योः परेण विधास्यति
मम तु ~~[illegible]~~ दयितः श्लाघ्यस्तातो जनन्यमलान्वया
कुलममलिनं न त्वेवायं जनो न च जीवितम्॥"

१ [illegible] રાત્રે [illegible] કરતો હતો. હું તો મારા
[illegible] ! — [illegible]

[illegible]

“આ સંસારી જીવોનો સ્વભાવ એવો વિચિત્ર અને ભયાનકમાં
દુઃખરૂપાંતરે અને સ્મરણ [illegible] છે. પણ હું હવે સત્ય
ભગવાનના ભાવભક્તિમાં સમય છે ત્યાં આ ભારે સંસારનાં દુઃખો
ભાગ્યે છૂટી ~~[illegible]~~ જાય અને ભારે [illegible] છે.

૧૮૯૦ – જાન, પવિત્રતાનો ધર્મ તો સર્વ માર્ગમાં [illegible]
[illegible] સૌથી મોટો વિચાર છે.
છે અને તેનાં [illegible] મનનું નથી એવો મોટો [illegible] ને [illegible]
[illegible] – [illegible] પણ વિચાર જ હતો અને [illegible]
૧૮૯૬ – ~~[illegible]~~ [illegible] ઘણા એવો પ્રશ્ન જ હતો.
[illegible] માતાપિતાની આજ્ઞા અને [illegible] [illegible] – [illegible]
એવું [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] મારી [illegible] વિચારોને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] હતો. એ વિચાર [illegible] [illegible]
[illegible] મારે હું [illegible].

[illegible] – [illegible], ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે, પણ [illegible] [illegible]
ના ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
અને [illegible] ધર્મ [illegible] નથી.

૧૮૯૮ – [illegible] ધર્મ [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] અને [illegible] ~~[illegible]~~
પ્રિય [illegible] અને આ [illegible] ધર્મ છે – [illegible],
અપ્રિય [illegible] મોટો ધર્મ છે [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે અને [illegible] [illegible] છે અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] છે.
[illegible] હવે ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] વિચાર [illegible] છે.

કંચની — મૈયા, વ્હાલા માતાપિતાએ કહ્યું તે વિચાર મધુરા છે, પણ તેનો આધાર રાખવો કંઈ જરૂર નથી.

કુંજ — કેમ નહિ?

કંચની — પતિવ્રતા વ્યવહારની! તું જે પતિભક્તિને વ્હાલી ગણે છે એ પતિ કોણ? તું જે દુઃખને દૂર રાખે છે તે દુઃખો વ્હાલી કે એને દુઃખને દૂર રાખનારી દવા વ્હાલી? મધુરી, આ જુગના સંસારીઓનાં જેટલાં અહિં દુરાચાર ઝૂઠ ધર્મ મનાય છે અને જેટલા અધર્મ ધર્મ મનાય છે કે વ્હાલી એની જુઠ્ઠાં છે. મધુર પતિભક્તિ પણ તેમાં આવતાં ધરી રાખવા. હવે તું આ આચાર સાધુજનોના આચરણોમાં આવ. અમે સાચી પુરાણકાર આચાર અમેના આચાર પાળતા કે, બહાર દુઃખો સંતાપે દૂર રહી, અમે આતિ ટેવના આતિ પીડે આપણા રાખવાં છે. અને આવા આચરણમાં આવી તું જે આચારનો ધર્મ અને સાચી ... પાળીએ. મધુરી, ... કુળ સંસારે ... અને ... પાળીએ. મધુરી, ... પતિભક્ત વ્હાલાં પતિ ... કરવું તે મુખ્યતે આપું છે. પહેલાં તું આજને મની વરી કરી હતી અને તે ... વ્હાલો પતિ — વ્હાલો કોઈ પતિ તે જે ના. કુંવારી તે નથી વરી તે તેનો વર. માતાપિતાનો ... વરાવેલો કે વરેલો વર તે કન્યાનો વર નથી અને. તેટલા માટે જે સાધુજનો કે વ્યવહારિક લોકોનું ટાળેલ કર્યું તે મહાધર્મ ગણાય છે. મધુરી, જે કોઈ પતિ સ્વરૂપે તેં વ્હાલો આત્મા આપ્યો તે વ્હાલો! કોઈ પતિ સ્વરૂપે તેં વ્હાલો આત્મા આપ્યો તે વ્હાલો! આજે અને જે મુખ્યતે વ્હાલાં માતાપિતાએ વ્હાલું શરીર આપ્યું તે. તે વ્હાલો વર — હવે વ્હાલો પતિજ્ઞાન કેવું તે સમજ.

કુમુદે ઉંડા નિઃશ્વાસ મુક્યા અને [illegible] ભરી દીધો ને
આંખો ~~[illegible]~~ ઉપર [illegible] નાખ્યાં. ત્યાર પછી ~~[illegible]~~ [illegible]
કંઈ બોલ્યાં — કંઈ સમજ્યાં — ઊઠ્યાં. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ મોહની ઊઠી, કુમુદની પાસે જઈ બેઠી, અને એની
પીઠે ~~[illegible]~~ [illegible] હાથ ફેરવવા લાગી.

[illegible] અંતરે [illegible] બોલી

“મધુરી, ત્હારા આત્માને [illegible] — ને [illegible]
[illegible] આવ્યો છે તે દૃષ્ટિ ત્હારી નથી — ને [illegible] [illegible]
ત્હારી નથી. ત્હારા [illegible] [illegible] ત્હારા [illegible]
અને ~~[illegible]~~ ત્હારા [illegible] દૃષ્ટિ તે તો [illegible]
[illegible] છે ને ~~[illegible]~~ ત્હારી દૃષ્ટિ ને આ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
એ [illegible] — તો આ તો મધુરી — આ [illegible]
[illegible] અને [illegible] — શું એ [illegible] ત્હારા
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] નથી? શું ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] તે ~~[illegible]~~ એ [illegible]
[illegible] ત્હારા [illegible]
[illegible] નથી? એ [illegible] અને એ [illegible] ત્હારા [illegible]
[illegible] દૃષ્ટિ તેજ ત્હારી દૃષ્ટિ! — એ દૃષ્ટિ ત્હારા [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] એ દૃષ્ટિને [illegible] શું [illegible] છે: [illegible]
[illegible] ત્હારી [illegible]
[illegible] ત્હારા [illegible]
[illegible] છે તેનો [illegible] દૃષ્ટિ ને
[illegible]. મધુરી, ત્હારી દૃષ્ટિ શું [illegible] છે તે નથી; ત્હારી [illegible]
[illegible] — તો [illegible] અને [illegible]
[illegible].”

કુમુદ — એ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

વધૂ ફરવાની આશામાં રોકાઈ રહી. મારાં બાળકો ના. મેં કહ્યું

તેમ બધાંય કર્યું છે — તેમાંથી ગમે તે ફરવાની સગવડ દૂર

કરી નાખશે.

મોટલા — સંસારે તારી જાતિનાં બાળકો બધાં બધું

ભૂલી ગયાં છે; ~~તે જાતિની પ્રથાઓ ફરી લેવી પડશે~~

~~બાળકોના તારી પોતાની તો જે રીતે ઉપાડવાનો~~

નહિ ભાગ લઈ શકે — રોજ ચલાવવું પડશે.

કુંદ — મારે તેવાં રોજ પણ નથી કર્યું અને ચલાવ્યું

નથી કર્યું. એ રોજ અને બાળકોનો રાબેતો અને વિશ્વાસપૂર્ણ

રહે છે અને તો મારાં ફરવાનું પડશે તો એ વિશ્વાસમાંથી મને

ભૂલ કરી અને ~~[illegible]~~ નાના સંસારમાંની રીતોનો અભ્યાસ.

મોટલા ~~[illegible]~~ ગંભીર થઈ બોલ્યો: " તો મુસાફરીમાં રોજ

ભરાઈ ગયો - પણ કહેવી મેં, ફરી વાત — તું તો મારાં રોજના

મારાં બાળકોના." અને બાળકો એ બાળકોના.

કુંદ — બધું એ રીતે અને બધાં એ એક જ

બોલ્યો — મોટલા મેં, તેમાંથી કહેવી વધુ ફરે છે

વિચાર પડતો મૂકી દે અને એને રીતે ~~[illegible]~~ અને એવાં જાતે

વિચાર કરાશે.

મોટલા — અરેરે! વિચાર વિનોદ આવો?

કુંદ — મારા સંસારમાં ભૂલી બાકી કંઈ નથી તો બોલો.

"શું ~~[illegible]~~ બોલો છો?" — મોટલા અને કુંદની સામે ભાળતાં

જોઈ રહ્યાં.

"સાચવજે બાળકોનાં હાલ કરીશું." મોટલાએ પૂછ્યું.

કુંજરી — મોટાભાઈ, તમે આવા ફરતાં તો બધે બહાર રહો છો અને ઘણા વિરક્ત મહાત્માઓનું અનુભવ સમજાવવા ... મને લાગ્યું છે તે [illegible] [illegible] છે.

કુમુદ — તો વિના બોલ્યા ચાલે નહીં?

કુંજરી — આ [illegible] કોઈ [illegible] રહી છે અને કોઈ પરિવ્રાજિકાઓમાં રહી છે. [illegible] [illegible] રહેવાનો અધિકાર છે તેમાં [illegible] અને [illegible] તો [illegible] છે [illegible] છે, અને [illegible] છે તે [illegible] ઉપર [illegible] [illegible] રહી છે, અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મહાત્માઓનું અનુભવ [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] કરશે. કુમુદ, હું પણ તમે [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] જાણો.

કુમુદ — આવા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

મોટભાઈ — [illegible] [illegible] પણ [illegible]. કુંજરી, [illegible] [illegible] [illegible] હું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], તો પણ [illegible] છે. હું [illegible] [illegible] [illegible] કામ છે. [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], તેને [illegible] [illegible], પણ [illegible] [illegible] [illegible] કામ [illegible] [illegible], તેને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] અને [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] છે. [illegible] તેના [illegible] [illegible] પણ તેના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. તેને [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] તેના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

વાંચનાર — ના.

અધિપતિ — શરીરનું પોષણ કરવું તે [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], અને [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] અને તેમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

વાંચનાર — કેમ હશે?

અધિપતિ — હા, [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે, અને [illegible]

[illegible]

[illegible]

"ના રહ્યો". બંસરી બોલી. [illegible]

[illegible]

મોહની — આપણે [illegible]

[illegible]

બંસરી — [illegible]

[illegible]

મોહની — [illegible]

[illegible]

M.V. ૫-૫ ૫૮૩

વિચારમાત્રમાં ઉર્મિઓનું પાલન કરીએ અને [illegible] સદ્ગુણોની સેવા કરીએ. ~~[illegible]~~

મંજરી — સંતાનોના [illegible] પાલન કરી અને [illegible] પાલન કરી તેમાં સેવા કરી? ~~[illegible]~~ [illegible] સ્વર્ગમાં [illegible] કરી!

કોકિલ — ~~[illegible]~~ [illegible] હૃદયના ખૂણામાં અને પ્રકૃતિના રહસ્યના [illegible] ભાવ હોય છે એમનો [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ અને [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] હતી. [illegible] ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

ફૂલ — "નાર" શબ્દ [illegible] હું તો [illegible] આ શરીરનો અધિકારી બનતું છું — એ [illegible] [illegible] કરશો તો હું તેના સાથે [illegible] શકીશ. પણ [illegible] [illegible] કરશો તો [illegible] નહિ.

મંજરી — માટે જ હું [illegible] છે. [illegible] [illegible] હૃદયમાં [illegible] [illegible] [illegible] ગમતા નથી. તેમનાં હૃદયમાં [illegible] [illegible] છે કે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આલિંગન દેતો બોલ્યો: "મંજરી, [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] કરીએ [illegible] [illegible] કરી સેવા જ [illegible] કરીશું. उपकारिषु यः साधुः साधुत्वे तस्य को गुणः। अपकारिषु यः साधुः स साधुः

સદ્ગુરુભક્તિ ॥ ત્યાર પછી આપણું આપણું ઉપાસનારને માટે ત્યાંથી આગળ જતાં આપણું દુઃખ છે તે ત્યારે મંદિરનાથને સમજાવી નહીં કરીએ. પણ પ્રકારના પ્રસ્તાવના ઉપરાંત કંઈ વધારે ત્યાર સંસારમાંથી નિવૃત્તિ તો કેમ કરવી. આમ ભક્તિ-ભાવનાની વિભૂતિને ધ્યાન ધરી તે દ્વારા ઉન્નતિ સાધવાની છે, માટે ત્યારે સંસારમાં પણ અનિવૃત્તિના સાધન તરીકે નીચે પ્રમાણે કરીશું:

કુમકુમ— અમે મારા હૃદયને શાંત કરવાને માટે તેમ કરવું છે તો ખરું, પણ એ હૃદયનાં મંદિરમાં ... તેના માટે કંઈ એવા ... પ્રિય નથી.

ગીતા - અર્થ - ... - ... . આમ ...

... કરીશું. ... શાંત ... સંસારમાં ... વિચાર ... વિચાર ... ત્યારે ... પણ ... વિચાર ... સંસારમાં ... છે. ... મનનો સ્વતંત્ર ... હૃદયમાં ... છે, ... અધિકારી ... સ્વતંત્ર ... મળે છે.

... — ... સંસારીને પણ ... છે.

સાહિત્ય — બધું સરખું નહિ. મનનો વ્યાપાર સરખો નહિ. મનના
દૃષ્ટાન્ત ભેદે બધા અને વ્યાપાર અનેક છે. કામ, ભોગ, અને
પ્રીતિ — [illegible] એવાં બધા આ દૃષ્ટાન્ત ભેદે છે. એ
દૃષ્ટાન્તો [illegible] ભાવ અને [illegible] કે કામ.
[illegible] રસ — [illegible] — [illegible] — [illegible]
ભોગ, અને [illegible] તે પ્રીતિ, રતિ, આદિ
નામો [illegible] છે. હવે મનના વ્યાપાર [illegible]
[illegible] છે.
[illegible] કામ, [illegible]
અને [illegible] કામ. [illegible] કામ તે [illegible]
તેમાં [illegible] નહિ, [illegible] નહિ [illegible] નહિ — [illegible]
[illegible] હવે [illegible]
[illegible] કામ [illegible] છે અને [illegible]
પ્રીતિનો [illegible] છે. [illegible] કામ તે [illegible]
એમાં [illegible] પ્રીતિ, [illegible], આદિ [illegible]
[illegible] વ્યાપાર [illegible] છે, [illegible] છે; [illegible]
[illegible] છે, [illegible] છે, [illegible]
[illegible] છે, [illegible]
અને [illegible] છે, [illegible]
[illegible] છે, [illegible]
[illegible] છે. [illegible]

१. रति: रति: प्रीतिर्भावो रागो वेग: [illegible] इति रति [illegible]
[illegible] रति: [illegible] [illegible]
[illegible] रमणा द्रुति: ॥

~~[illegible]~~ કુદરતના આત્મામાં જે રસને જુદું વિશ્વ (આપે છે) મહાસ્વરૂપ ધારણ

કરે છે. ~~[illegible]~~ પરિણામરૂપનું મહત્ત્વ (સંપૂર્ણતામાં) ~~[illegible]~~ વિચાર કરી

જાણવામાં આવે છે, ~~[illegible]~~ વિચાર કરવો તેના ભાગમાં

~~[illegible]~~ અને . રસિકસૃષ્ટિ

ઉદ્ભવ પામે છે ~~[illegible]~~ સંસારલીલા, સંયોગ તેમ વિયોગ, એ ઉદ્ભવ.

અનુભવના – અનુભવલીલા ~~[illegible]~~ પામતો પામતો, દમ્પતીના હૃદયમાં

આત્માનું અદ્વૈત ભાવ કરાવે છે, અને ~~[illegible]~~ વિશુદ્ધ

આત્માને (ઉત્પન્ન) કરાવે, (પાલન) પુષ્કળ કલ્યાણ ભાવના આપે છે તે અલૌકિક

તેને સંપૂર્ણતામાં કરી ~~[illegible]~~ અને રૂપને તેમ (સંસારનાશક)

શુદ્ધ [illegible] ~~[illegible]~~ કરે છે. વિચાર કરવાનો એ પુરુષાર્થ કરી રીતે જાણવી-

ભાવનો આધ્યાત્મિક થઈ જાય છે – ~~[illegible]~~ દમ્પતી પરસ્પરનાં સ્થૂલ

શરીર તેનાં તેનાં સ્થૂલ શરીર ~~[illegible]~~ જેવા લાગે છે અને તેમાંથી

પરસ્પરનાં આધ્યાત્મસ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ કરી તેનો ભોગ, અને તેની રસિક

થાય છે. એ ઉદ્ભવ આ સૂક્ષ્મ પ્રીતિ આત્માના વિચારવાળાઓને

પરિચિત છે. ~~[illegible]~~ સ્થૂલશરીરે ભાવના

સંસારી જન એટલે તો આધ્યાત્મિક સ્વરૂપ સમજાય છે આ

આધ્યાત્મ પ્રીતિનું સ્વરૂપ પણ જોઈ શકતા નથી. મધુરી! મારી

મધુરી! તારા ~~[illegible]~~ મારા પતિના સંયોગથી તું આ (સંયોગમાંથી)

પ્રીતિને પામત અને તેનું ભાવાત્મક અનુભવ તે તારા આ ~~[illegible]~~

મારા અધમ પતિના સંયોગથી તું ભ્રષ્ટ થઈ! હું ~~[illegible]~~ એ

~~[illegible]~~ ભ્રષ્ટ સંસારના અધોગત આચારવિચારમાંથી તને [illegible]

કેમ નથી ઉદ્ધાર કરી આપત હું?

---

૧. ટ્રીવિદ્ય = ૧. [illegible] ~~[illegible]~~ દશામાં આવેલું. ~~[illegible]~~

કુસુમ નમ્રતાથી ઉત્તર કરી બોલી: "મોટાભૈયા, તમે સ્વરૂપનું
બાળ વિરાગનું તેને વળ પકડતો કર્યો. આ બાળદશાનું માહાત્મ્ય મને
મારા જેવું ~~માર્ગનું~~ માહાત્મ્યનું સ્મરણ કરાવે છે, અને મારું
સ્ત્રી તરીકે એ માહાત્મ્યના દર્શન કરવાને માટે જ આવવું છું – તેના
દર્શનથી જીવન દેવું એટલો જ મારો અધિકાર છે અને એટલો જ મારો
ઉદ્ધાર છે. ~~[illegible]~~ એથી વધારે બાળ કે સાત્ત્વિકતા છે;
~~[illegible]~~ એમાં મારો ઉદ્ધાર નથી, વિનિપાત છે. કૃપા કરી તેટલાને
પ્રત્ય ન કરશો. એ માહાત્મ્યનું જ અનુકરણ કરાવો, ~~[illegible]~~ કારણ સ્વા
સંસારી લોકના ~~[illegible]~~ આચાર વિચારમાં ~~[illegible]~~ તેમાં
~~[illegible]~~ કુસુમની ગમ સાધુજનોની ઉજળી ~~[illegible]~~ મને લાગે
સાત્ત્વિક ~~[illegible]~~ આવે છે કે મારા કુસુમદશાનું ઉજ્જ્વલ-
વાળી મારી અધિકારિતો હું સમજીને ગ્રહણ કરતી તે ~~[illegible]~~-
~~[illegible]~~ વિવેક છે એટલું આજ નથી – તેવી કૃપા – હું
તેથી જ પુરુષ કરાવવા સુચિત્ત લાવે
લાગે છે." એના ~~[illegible]~~ શબ્દોચ્ચારમાં એના હૃદયની શાન્તિ તરફ લાવી હૃદયની
પ્રસન્ન – મધુરી, હું એને પણ વધારે લાગે. ત્યારે હૃદયથી એ જ વિવેક
કેવળ વિવેક ~~[illegible]~~ છે એટલું ~~[illegible]~~ નહી પણ ~~[illegible]~~ વાણી એ જ
~~[illegible]~~ લાગે છે હું ઉત્તમ પવિત્ર છે. એ દૃષ્ટિ તો મારામાં આવતાં
તો એટલે તને પામર અને કુછ લાગ્યા. પરિગ્રહ કરવાનું
તને કહ્યું ~~[illegible]~~ એ કામ ~~[illegible]~~ વિચાર પછીનાં પરિગ્રહ
અને વિચાર પછી પરિગ્રહ તેમ જ પુરુષાર્થ હોય છે. પણ
સંસારી લોકના સંસારમાં વિચાર પછીનું પરિગ્રહનું ~~[illegible]~~
કે સંબંધ તો હતું જ નહી – માત્ર પરિણામે ~~[illegible]~~ કેવળ
પુરુષાર્થ અને સ્થૂલ કામ હોય છે, તેથી પણ સ્થૂલ હોય છે,
અને પ્રીતિ પણ કેવળ સંપ્રસ્થાનિક હોય છે.

[illegible] — એ પ્રીતિ, એ સંવનન, અને એ પરિચિતતાનું [illegible] અને આલિંગન કરાવે.

[illegible] તે તો પુરુષનું કામ. [illegible].

[illegible] — રૂપ, ભાવના, રૂપ! તું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અધિકાર નથી. [illegible], પ્રીતિ ચાર² પ્રકારની છે. વિષયાત્મિકા, સંપ્રત્યયાત્મિકા, આભિમાનિકી, અને આભ્યાસિકી. [illegible] [illegible] [illegible] વિષયોના ભોગથી થાય તે વિષયાત્મિકા પ્રીતિ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] પુરુષ [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] પુરુષ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — સ્વીકાર(?) વિના — તે પુરુષ ઉપર પ્રીતિ કરે તે સંપ્રત્યયાત્મિકા. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પ્રીતિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સંપ્રત્યયાત્મિકા છે. [illegible] [illegible] તે [illegible] પ્રીતિ થાય તે [illegible] [illegible] કરવો અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પ્રીતિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પ્રીતિ [illegible] માટે આભિમાનિકી [illegible] છે.

---

૧. अभ्यासादभिमानाच्च तथा संप्रत्ययादपि ।
विषयेभ्यश्च तन्त्रज्ञाः प्रीतिमाहुश्चतुर्विधाम् ॥

૨. Fancy.

આ [illegible] પ્રીતિનું અવલોકન [illegible] [illegible] ને કહું નથી કારણ
આપણાં ભિન્ન-ભિન્નતાઓની [illegible] છે તેમાં [illegible] એકસરખા
થતા નથી, માટે હું તેનું વર્ણન આપી શકતો નથી. પણ એટલું
જણાવું છું કે આપણે [illegible] આપણી પ્રીતિ [illegible]
[illegible] આત્મિકતાની પ્રીતિ [illegible] છે. તે [illegible]
[illegible] હોય તે તે [illegible] આપણી ભિન્નતાની પ્રીતિ આત્મિકતાની
[illegible] તેઓ જાણે તેમાં હોય ન હોય [illegible].
[illegible] પ્રીતિ આત્મભાવની છે.
[illegible] પુનઃ [illegible] ॥
[illegible] કેવળ ભિન્નતાનો, કે સંપૂર્ણતાનો, કે આત્મિકતાનો,
ભાગ કરવાને [illegible] તેમના ભેદ [illegible] તેમના ભાવના પણ
[illegible] આત્મભાવની [illegible] તે પ્રીતિ [illegible]
[illegible] આત્મભાવની પ્રીતિ. [illegible] આત્મિકતાનું [illegible]
[illegible] પ્રીતિ કરે તે આત્મભાવ: [illegible] ભેદનું [illegible] નથી,
સંપૂર્ણ નથી, આત્મિકતા નથી, પણ માત્ર આત્મભાવ છે.
[illegible] તેમાં [illegible]
[illegible] નામ [illegible] છે. [illegible]
[illegible] આત્મભાવની પ્રીતિ
[illegible] આત્મભાવની [illegible]
[illegible] આત્મિકતાની પ્રીતિ હોય છે, [illegible]
[illegible] પ્રીતિ હોય છે, [illegible]
[illegible] આત્મિકતાની
પ્રીતિના [illegible] નથી [illegible]
[illegible]
[illegible] નથી [illegible]
[illegible] નથી [illegible]
[illegible]

અને એથી હવે આપણા [illegible] નો વિચાર કરીએ."

[illegible] — [illegible] નું [illegible] ખરાબ [illegible]-

માં રહેલી તેની ફરજ- પણ [illegible] [illegible]

[illegible] તેની આ પ્રકૃતિ આપણા [illegible]

[illegible] છે તેના [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] કરી આપણા [illegible] [illegible] [illegible]

તેનો [illegible] નું જ [illegible]. [illegible],

[illegible] કામ, તેની [illegible], અને તેની [illegible]

[illegible] [illegible] કરીને [illegible]

[illegible] અને [illegible] [illegible]

તે [illegible] [illegible] છે તે પણ [illegible]. [illegible]

[illegible] [illegible] અને [illegible] કરી [illegible]

અને [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] — [illegible] નું [illegible] [illegible]

[illegible] — કામ, [illegible], અને [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] કરે છે [illegible] [illegible] છે [illegible]

કરે છે [illegible] તેને [illegible] છે, [illegible]

પણ કરે છે. [illegible] [illegible] [illegible]

પણ [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible], અને [illegible] [illegible] છે [illegible]

[illegible] પણ [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] અને તેના [illegible] [illegible] [illegible]

૧. [illegible] [illegible] [illegible] ([illegible]).

સ્વીકાર કરે છે. પણ સ્થિર સામાન્યો અને વિશેષો કરતાં
નથી. કારણ કે [illegible] અવિરત રીતે કરે છે
અને સ્વભાવના ક્ષણવારમાં સંયોગના પરિણામે [illegible]
ગુણ-ગુણીમાં જે અવિનાભાવિ સંબંધ રહે છે તે સમવાય
નો સંબંધ-વાચક નથી છે — આ વસ્તુસ્વરૂપનો જ ભાગ નથી.
આ જે ગુણ-ગુણીનો ભિન્ન સ્વરૂપે ઉદ્ભવ ~~[illegible]~~
કરીને ~~[illegible]~~ અનાદિ કાળથી એક છે
તે ઉદ્ભવ ~~[illegible]~~ ભિન્ન ગુણો છે, અવયવ અને અવયવી,
સંબંધીઓના સંબંધમાં [illegible] ~~[illegible]~~ ત્યારે [illegible]
એક જ છે. અતિરિક્તોપિ પદાર્થો [illegible] ઇતિ. આ
આધાર ઉત્પન્ન [illegible]-વાચક વિશેષ ઉદ્ભવ [illegible]
સંયોગ અને વિભાગ કરે છે અને તેમ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ એ સંયોગ કરવા આ વસ્તુસ્વરૂપ
[illegible] ~~[illegible]~~ અનાદિ પરિણામ
થયેલું છે કે નહીં તે જાણવા ~~[illegible]~~ [illegible]
કરે છે અને પૃથક્ ~~[illegible]~~ કરે નહીં તો
[illegible] કરે છે. એ પરિણામ કરે નહીં [illegible]
એ સંયોગ પૃથક્ [illegible] અને પૃથક્ સંબંધ [illegible]
ના એની એ સંયોગ-વાચક [illegible] ઉદ્ભવ
ગણાય છે. પણ એ તેનું કારણ [illegible] ~~[illegible]~~
પ્રકાર [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] પરિણામ-કાર્ય [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ તેમનો સ્વીકાર કરવા એ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] છે. આ પૃથક્ત્વનો [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] છે.

આરંભ કરે છે, પરિણીતાનો ~~[illegible]~~ એ એનો ~~[illegible]~~ [illegible]
પણ [illegible] ભિડે છે, આને ને વિધિ [illegible] સમાપ્ત કરે
તો સંસારી લગ્નોના આ બંને વિવાદ સાથે તેમજ તેમનું [illegible]-
-વિધાન-વાદ સાથે, અને ગાંધર્વ વિવાહની આ કથા પૂરી
સમાપ્ત કરીને છોડે અને મનમાં [illegible]-પરિણીતાનું દર્શન પણ
સમાપ્ત કરે છે.

[illegible] — પરિણીતા, સંસાર, આદિ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]-વિધિ ~~[illegible]~~ નથી? તમારામાં આ વિવાહ નથી? [illegible]
વિધિ નથી ને વિવાહ કેવો? વિવાહ નથી તો પછી [illegible]

[illegible] [illegible] પછી — "[illegible], [illegible] તો [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ગયો! — [illegible]
[illegible] છે! ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] આ [illegible] તે [illegible] ને [illegible] નથી?

[illegible] — [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે તેમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેમ પણ
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] છે તેમ [illegible] [illegible] તેમ પણ
[illegible] [illegible] છે — [illegible], આમાં [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] પણ કરીને છોડે, તેની પૂર્ણ [illegible] [illegible]-
કરીને ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
પણ તેમ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] [illegible] છે તેમ [illegible] તેમાંથી
[illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible]

ઇન્દ્રિયોથી અને તેટલા ~~[illegible]~~ અવયવોનો ઉદ્દેશ
આપણા દરેકનું શરીર બનેલું છે. કાવ્યરચનાકારોના આશય
તેથી સૌંદર્યના કાવ્યનું પ્રમાણ આપણ તેને ઓળખાવવા
માટે રજૂ કરવાનું હોય છે. ~~[illegible]~~
કેમકે કાવ્યરચનાના વાચકોમાં ~~[illegible]~~ સ્વભાવ
ગુણ જેમ ~~[illegible]~~ તેના ~~[illegible]~~ ઇન્દ્રિયોમાં વધુ વાંચનારમાં
સમજાય છે. તો રીતનું દર્શન જુદા જાતિઓનું છે. કોઈને સ્પર્શ
કરવું તે તેનું દર્શન. કોઈના હૃદયને સ્પર્શ કરવું તે પણ તેનું દર્શન.
પરંતુ: અહીં પ્રકાર બાહ્ય દર્શન કરવું તે પરિણામ.
એ શબ્દોનો પ્રયોગ ઘણાં સ્થળોએ ભેળવાનો હોય છે. यद्वनुगमनाय
गच्छन्तमपि द्रौणिर्विन्द् — એમાં ~~[illegible]~~ ગરજના સંબંધમાં સ્પર્શ કેવું
અને તેની જુગુપ્સાના દર્શનને પણ સ્પર્શ કરવું એ વિચારવાનું.
गोरावना सपदि द्रौणिर्य सौंदर्मौलिम् તેમાં સ્પર્શ કરવા
અને તેના હૃદયસ્પર્શને સ્પર્શ કરવાનો અર્થ છે. ચરણ સ્પર્શ કુમુદ
ललितमिर्दुन्तं द्रौणिस्य नीलतिमिरौतम्, એમાં ભાવ વર્ણનમાં
બહુરાગ લાવવાનો અર્થ છે. ~~[illegible]~~ ભાવવર્ણન કેવા આંતર હૃદયને
જે દર્શન જગવે છે તેમાં એ ~~[illegible]~~ ન બહુ રાગ થાય છે. એ
જે રસને જગાવે તેમાં ~~[illegible]~~ એ ભાવોને
વાળી દ્રાક્ષાવલીનો વિરહ મનસ્વી परिहारी नितम्बिनी એમાં એ ભાવને
એમ અર્થોનો હૃદયમાં રસાવે છે. દ્રૌણિને દર્શન સ્પર્શ [illegible]
~~[illegible]~~ પણ છે: એટલે હૃદયને ભાવ હૃદયમાં, ~~[illegible]~~ [illegible]
સ્પર્શ કરે. તેમ, આમાંથી કેવું તે તેનું દર્શન કરવું. [illegible]
સંબંધમાં અહીં પ્રકાર ~~[illegible]~~ [illegible] ઘડી ઘડી વડી
ભાવે તેમ પ્રકટ રસના હૃદયમાં અને તે પરિણામ. લલિત-
लवङ्गलतापरिशीलनकोमलमलयसमीरे એમાં અને
ભાવનાઓ વચ્ચે ~~[illegible]~~ દેશ આવેલા પવનનું ભાવનાએ પરિણામ

કરું અને મનનું આત્માનું પરિણીતના [illegible] કરું એમ ઉત્તમ સૂચવ્યું છે
મહેતા, [illegible] ને ત્યારે પરિણીતના [illegible] કરું
અને પછી ત્યારે આમ કરી એ અર્પણ [illegible] હતા.
માં પરિણીતના સંપૂર્ણ [illegible] તો વિવાદ જ [illegible].
આમારાં [illegible] અને ઉત્તમ [illegible] આ ધર્મ [illegible] કરાવ્યો.

કુમ — એ કોઈ કહ્યું નહીં. [illegible], આપણું અગત્યનું [illegible]

[illegible] — [illegible]. પણ [illegible] [illegible] કે [illegible]
[illegible] [illegible] નથી છે [illegible] આમારો [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] કરવા ન કરાવ્યું.
તે [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] કરવા [illegible]
છે. [illegible]. [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible]
[illegible] છે, [illegible] [illegible] છે, અને [illegible] [illegible] પણ
[illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] છે. [illegible]
[illegible] અને તે [illegible]
સ્વરૂપ કરી છે [illegible] આ ધર્મ [illegible]
संवननं [illegible] [illegible] છે અને
ના [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] અને તે જ [illegible] [illegible]
તે આ [illegible] કર્યું છે અને તે જ [illegible] કરી [illegible] છે,
[illegible] તે, [illegible], ત્યારે [illegible] કરી [illegible] છે,
આમારાં [illegible] પરસ્પરપરિણીતના [illegible] [illegible]
એ તો [illegible] [illegible] જ [illegible]

૧. मम [illegible] च संवननं [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥ नितरामाद्रियन्ते ॥ [illegible]

અને [illegible] તે [illegible] અંદર હૃદય, તે [illegible]

[illegible] વિકાર [illegible]

[illegible]

[illegible] ભાગવત [illegible]

કુંદ પોતાને માટે જ સર્વ વાતમાં પોતાનું નામ રાખવાનું ~~[illegible]~~ ને પરાક્રમ મળતાં હતાં અને પોતાનું નામ ~~[illegible]~~ આમાં ~~[illegible]~~ દૂર રાખવા પ્રયત્ન કરતાં હતાં તેથી હવે ~~[illegible]~~ વધુ મોટું અને વધુ ખીલ ઉઠી.

"પ્રિયતમ! જો તમારો આવો વિચાર હોય તો [illegible] અને ઉતાવળ પણ [illegible] પરંતુ [illegible] ~~[illegible]~~ હું તમારું નામ પણ ન રાખવું. તમારી ~~[illegible]~~ [illegible] લાગે છે [illegible] [illegible] અને [illegible] લાગે છે [illegible] પતિ [illegible] ~~[illegible]~~ અને મારા ~~[illegible]~~ [illegible] કરવા લાગે છે. [illegible] સ્વીકાર કરો તો [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] અને પોતાનું દાન કરે [illegible] [illegible] શકતા હો. પણ મને તો મારા [illegible] [illegible] શરીર [illegible] છે, અને [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] પણ [illegible] તો મારા [illegible] શરણ રાખીશ. હું"

પ્રિયતમ — [illegible] — "[illegible] [illegible] [illegible] નહીં, પણ [illegible] મારી [illegible], [illegible] શરીરનો વિવાહ નહીં, પણ [illegible] શરીરનો વિવાહ છે. ~~[illegible]~~ [illegible] હૃદયનો છે અને શરીરનો ~~[illegible]~~ હૃદયનો વિવાહ છે. [illegible] [illegible] "[illegible]-વિવાહ" કહે છે [illegible] — અને શાસ્ત્રકારો ~~[illegible]~~ [illegible] શરીરનો ~~[illegible]~~ [illegible] છે. ~~[illegible]~~ અને [illegible] વિવાહ સ્થૂળ છે — [illegible] છે. અને [illegible] વિવાહ [illegible] — જો ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]:

[illegible] हि विवाहाना [illegible]: [illegible] [illegible]:॥
[illegible] हि सयोगो गान्धर्वमेव [illegible]

सुखत्वादबहुक्लेशादपि चावरणादिह ।
अनुरागात्मकत्वाच्च गान्धर्वः प्रवरो मतः ॥[1]

મધુરી, ગાન્ધર્વને વિવાહ ગમવાનાં કારણ કારણ ગણાવ્યાં તેમાં મુખ્ય તો તેની અનુરાગાત્મકતા, બે અને બીજું કારણ આવરણ-રહિત વિધિરહિત મનાય છે. શકુન્તલાદિનાં દૃષ્ટાંત પણ [illegible] નહીં માટે વરણવિધાન [illegible] ગણ્યું, પણ તે વિવાહ [illegible] જોવા માટે [illegible] અને [illegible] વિવાહને [illegible] નહીં. [illegible] તે [illegible] અને [illegible] [illegible] કરી [illegible] માટે તે [illegible]. તેમનાં [illegible] [illegible]! [illegible]! [illegible]! [illegible] [illegible], પણ [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] વિવાહ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — તો [illegible] [illegible] હશે?

કુમુદ — ના.

મોહન — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[1] કામસૂત્ર

સહેવા શક્તિમાંતન કરે છે ? ના !

કુમુદ — ના પણ કરી શકતી. અત્યારે તો કંઈ આપવાનું ~~[illegible]~~ લિખિત

મોટેભાઈ — ~~[illegible]~~ ના ~~[illegible]~~ નીતિ નીતિ કરો ~~[illegible]~~

~~પ્રકારે છે તેમ [illegible] કહે~~ વચન આપવાનું ~~[illegible]~~ કહે [illegible]

તેમ નીતિ નીતિ કરી ~~[illegible]~~ અત્યારે મનનીના સમજાવવાનો ન વિચાર

~~[illegible]~~નું મન નથી કરી શકતી. ~~[illegible]~~ અનુભવીને તો પરણવાનું.

વાંકું મુંઝાં કહેવાં છે ના ?

કુમુદ — નહિ કરી શકી

મોટેભાઈ — તેમાં પ્રતિજ્ઞાના ~~[illegible]~~ દેખાડો ત્યારે કંઈક છે તો

ગાંઠ વાળેલી હોય ના

તો ના લિખે કરી શકું.

કુમુદ — તો ના વિચાર ત્યારે વિચાર એના વિચારમાં નથી.

મોટેભાઈ — તો સમજ કે ત્યારે વિચાર પ્રતિજ્ઞામાં છે.

પણ સંકલ્પમાં ~~[illegible]~~ અને ~~[illegible]~~ સંકલ્પના પ્રતિજ્ઞામાં છે. સંકલ્પ કરીએ અને પ્રતિજ્ઞા

કુમુદ — હા. પણ વિચાર ~~[illegible]~~ દેખાતી સંકલ્પ કરીએ

લેવાતી. મોટેભાઈ — હા. પણ સંકલ્પ કરનાર અને પ્રતિજ્ઞા લેનાર

શું છે જુદાં ? ત્યારે વિચારો સંકલ્પ કરીએ પણ પ્રતિજ્ઞા લેતી

નથી તે જુદાં ? ત્યારે વિચારે સંકલ્પ કરીએ પણ ~~[illegible]~~ ન સંકલ્પ

પણ ~~[illegible]~~ લેવાતી. અને તેમાં ~~[illegible]~~ પરણવાના ~~સંકલ્પ~~ ન સંકલ્પ

કરે અને પ્રતિજ્ઞાનો છે. વિચારો ત્યાગ્યું કે આવતાં ~~[illegible]~~

~~તેની પ્રતિજ્ઞાનો~~ પ્રયત્ન પ્રતિજ્ઞાનો લેવાતા સંકલ્પ અંગેની

રીતનું રીતમાં કે વિચાર નથી. તો ના નવરાં મૂકીએ ત્યારે સાંભળી

~~[illegible]~~ આવશ્યક છે. વિના કલ્પના કે ન ના [illegible]

M.V. [illegible]

એવા આપત્તિમાંથી મુક્તિ મેળવવા[illegible] માર્ગો [illegible]

[illegible] છે અને તેમ, અને તેથી સમાજે [illegible]

[illegible] અધિકારો પણ તેમ, [illegible]

[illegible] સહકાર[illegible] પોતું આપવા [illegible] છે.

તે [illegible] ને [illegible] અને [illegible] — [illegible]

અને [illegible] વિવાહ[illegible]માં [illegible]

[illegible]; પણ [illegible]

[illegible] અધિકાર [illegible]

વિવાહ[illegible] [illegible]

[illegible], અને [illegible]

[illegible] તેમાંથી [illegible]

[illegible]

[illegible] ને [illegible]

[illegible] પ્રકૃતિ, [illegible]

[illegible]

[illegible] તે [illegible]

[illegible]

[illegible] તેમ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] તે [illegible]

[illegible]

[illegible]

ની [illegible] છે.

[illegible] — વૃત્તિ છે, પણ [illegible] કહે છે

વાંચ્યા એ અંગ્રેજી શબ્દના [illegible] ફ્રોઈડ ફિલસૂફોને

ઉદ્દેશી કોઈ [illegible] લખેલાં છે. [illegible]

તે [illegible] રહી. પણ તેમાં [illegible] ધર્મ [illegible].

[illegible] છે. [illegible]

[illegible] તેમાં [illegible]

[illegible] છે. તેમાં તો

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] છે —

[illegible]

[illegible]

[illegible] છે. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] છે [illegible]

[illegible] છે?

[illegible] છે [illegible]

[illegible] છે, [illegible]

[illegible] છે [illegible]

१. [illegible] नेवापूज्या [illegible] । [illegible]
[illegible] ॥ [illegible], संस्कार [illegible]

२. ॐ कोऽदात् कस्मा अदात् कामोऽदात् कामायादात् । कामो
दाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते ॥

એમ કરી સહિયારે મને આપી. ત્યારે વર [illegible] કુટુંબનું [illegible] કરે તું જો, હું ખાઉં જો તું [illegible], તે [illegible] વિભાગ કરીશ, [illegible] વિભાગ [illegible] — [illegible]. [illegible] ને [illegible] કાર્ય — [illegible] — [illegible] તેવું [illegible] વિવાહ [illegible] આ [illegible] [illegible] છે તે [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ન હતા. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરે [illegible]

છે કે —

सुखदुःखानि सर्वाणि त्वया सह विभज्यते
यत्र त्वं तदहं तत्र प्रथमे सा ब्रवीदिदम् ॥
कुटुम्बं रक्षयिष्याम्याबालवृद्धादिकम्
आसि नास्तीति वक्ष्यामि द्वितीये सा ब्रवीदिदम् ॥
भर्तृभक्तिरता नित्यं सदैव प्रियभाषिणी
भविष्यामि पदे चैव तृतीये सा ब्रवीदिदम् ॥
आर्ते आर्ता भविष्यामि सुखदुःखसमभागिनी
[illegible] चतुर्थपदे ब्रवीत् ॥
[illegible] पालयिष्यामि कन्या [illegible] त्वया सह
ऋतुकाले शुचिस्नाता क्रीडिष्यामि त्वया सह
नाहं परतरं गच्छे कन्या पञ्चपदे ब्रवीत् ॥
[illegible] साक्षिणो विष्णुस्त्वया [illegible] नैव वञ्चिते
[illegible] प्रीतिः सम्भूता कन्या षष्ठपदे ब्रवीत् ॥
होमयज्ञादिकार्येषु भवामि च सहायिनी
धर्मार्थकामकार्येषु कन्या सप्तपदे ब्रवीत् ॥

* [illegible] — [illegible] [illegible] કન્યાએ વરને કહેવું કે "સુખદુઃખનાં [illegible] [illegible] વિભાગ કરવાનો [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] પ્રતિજ્ઞાઓનો [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] નથી. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"[illegible]

[illegible]

૨. [illegible] ૩. [illegible]

"[illegible]

૪. [illegible]

[illegible]

[illegible] "[illegible]

[illegible] ૬. [illegible]

[illegible]

૭. [illegible]

[illegible]."—[illegible]

તે [illegible] મારા મિત્ર [illegible] ત્યારે મિત્ર હો!

मम व्रते ते हृदयं दधामि मम चित्तमनु चित्तं तेऽस्तु

मम वाचमेकमना जुषस्व प्रजापतिष्ट्वा नियुनक्तु मह्यम्॥

[illegible] કન્યાના હૃદયને વર સાથ "સપ્તપદી" ફરે ને [illegible]
પરિણામ અને [illegible] [illegible] [illegible]. તેવી પ્રતિજ્ઞા કરી [illegible]
"આપણે મિત્ર છીએ" ત્યારે વર "હું છું" ત્યાં [illegible] હૃદયને મેં
આજ પ્રાપ્ત કર્યું છે તેનું [illegible] હો!" પરિણામના મિત્ર આજે
મળે! એવા તો [illegible] સાથ [illegible] અમુક ઉંમરે તો
તે જ પરિણામનું [illegible] પરિપક્વ ફળ. તે પછી
પાકેલા મિત્ર તો ફેરાના નામનો [illegible] સંસ્કારીઓ [illegible]
નહીં [illegible] વિવાહ થતા નહીં [illegible] એવા વિવાહોને
સંયોગ સ્વાભાવિક [illegible] નહીં. [illegible],
ત્યારે આત્મપ્રતિષ્ઠ વિવાહ થાય ત્યારે સ્વાભાવિક [illegible].
[illegible] ભૂલી ગયો. એવા વિવાહોને [illegible] [illegible]
મારો પતિ નહીં. [illegible] ને [illegible] [illegible]
આપ્યું છે તે [illegible] આદિ ત્યારે [illegible] સંયોગ [illegible]
આદિ ત્યારે [illegible] પ્રીતિ થઈ છે, તેનો આદિ ત્યારે
[illegible] વિવાહ થયા છે, ને તેમ ત્યારે હૃદયનો [illegible] પતિ છે.
હૃદય સાથે શરીરનો [illegible] [illegible] [illegible] છે.
ત્યારે મિત્રોને [illegible] [illegible] તો [illegible] છે. પણ મેં તો
[illegible] — [illegible] [illegible] માટે [illegible] છે.
મારી પ્રતિજ્ઞાનો [illegible] સાંભળી છે ને [illegible] પ્રતિજ્ઞાઓ [illegible]
[illegible] — તેમ છે. તો તેને [illegible] પ્રતિજ્ઞા [illegible] નહીં. હું તો [illegible]
માનીશ. [illegible], હું તો [illegible] [illegible]

ફરવાનો પડે છે. એક આત્મા અવસ્થામાંથી મર્યાદા આદિ
વિચાર કરીએ છીએ. [illegible] આપણાં
[illegible] સૂક્ષ્મ આત્મ રીતિઓનો ચેતન [illegible]
વિકાસ થાય હોય છે અને તેવા વિચાર પછી સ્થૂલ
શરીરનું સ્થૂલ પ્રીતિ કરે છે. આપણે પરિચિત થવા અને આ
દરેક સમયે જીવો આ સૂક્ષ્મ વિચાર હોય છે, તે પછી આપણાં
દયાળુઓના આત્મ [illegible] અને સૂક્ષ્મ દેહ
આત્મ ભોગ ભોગવે છે અને ઉપાદાન આત્માને આધ્યાત્મિક પ્રીતિ પામે છે.
આવાં કુદરત દયાળુઓનાં શરીર શક્તિ જીવો નથી ત્યાં કુદરત સ્થૂલ
કાળ પુનર્જન્મ લઈ રહે છે, અને સૂક્ષ્મ કાળ દયાળુના સૂક્ષ્મ [illegible]
સૂક્ષ્મ ભાગમાં પ્રવૃત્ત કરે છે. ભૌતિક અને સ્થૂલ દેહ શક્તિ જીવો
પુનર્ જીવન જેવી આકૃતિ છે [illegible] શક્તિ દેહને પહેલાં ગણીએ
પણ સૂક્ષ્મ દેહને આત્મામાં [illegible] પામે [illegible] અને
લીધો ગણી છે, અને એક આત્મ દેહને પ્રત્યક્ષ ગણી શકાય
ભાગમાં વૈદિક અને પુનર્જન્મ દેવતાનો પરિચય કરાવે છે
આપણે ત્યાં છે જ નહીં. [illegible] વિકાસિત આદિ [illegible] પરિ [illegible]
પદાર્થો સ્થૂલ દેહ પામ્યા પછી ફરી વિચાર કરવા નથી [illegible]
નહીં. પણ પોતાના પ્રીતિ વિકાસની આત્મ રૂપે પ્રત્યક્ષ ગણી
લેવા લાગ્યું [illegible] આસ્વાદન કરે છે અને [illegible]
પ્રીતિ આત્મભિમાનીઓ રૂપે છે. મહુવે, [illegible] નથી પણ
વિકાસની કરેલું [illegible] [illegible] [illegible]
આત્મ પવિત્ર પ્રત્યક્ષ મળી, સર્વ [illegible] [illegible] અને [illegible]
વિભુતાના [illegible] તેમ આત્મભોગ [illegible] છે. મહુવે
પ્રીતિનું [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] પ્રીતિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — આ [illegible] !"

પોતાની [illegible] [illegible] [illegible] ફેફસાં [illegible]

[illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] હોઈ, અને [illegible] લાગી-

"મહેરી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

10 [illegible] "મહેરી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] હોઈ, અને [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ?"

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

કુમુદ — તમે કહો છો એવો ભાગ્યોદય આ અવતારમાં તો હું ધારું નહીં કોઈ નથી. તમારી અલૌકિક પ્રીતિને મ્હારું હૃદય પૂજે છે, એવી પ્રીતિ મ્હારા ભાગ્યમાંથી જાણેલ ગઈ, અને હવે તો આ દગ્ધ થયું શરીર રાખ થઈ જવાને કાજે આતુરતાનું બાંધી છે તે [illegible] મૈયાના જેવી રીતે જોઈએ શાંતિ પામ આપો કરીશો. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] દેઈ, [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

કુમુદ બોલી.

મોહન — પણ તે શા માટે? [illegible] [illegible] પ્રતિ ભારે શું કાંઈ ખિન્ન નથી? [illegible] તમારી કરીને મ્હારો વિવાહ [illegible] શું [illegible] ધર્મ [illegible] માંગી [illegible] કરો?

શિર નમાવી કુમુદ બોલી: — ધર્મ અધર્મનો વિચાર નહીં [illegible] તે સમજ [illegible] નથી. પણ મ્હારી વિવાહ [illegible] [illegible] કરી છે; મ્હારી વિવાહપ્રતિજ્ઞામાં મેં [illegible] [illegible] ન કર્યો, [illegible] [illegible] પ્રમાદથી મેં [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible] એ પ્રતિજ્ઞાનો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હું તો હું [illegible] ન દીઠી. તેમાં તમારા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સમજ [illegible] [illegible] આ રીતે [illegible] [illegible] [illegible] કર્યું છે આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પતિને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મ્હારા હૃદયનાં [illegible] [illegible] છે તેમ તમારા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે, અને [illegible] હું [illegible] [illegible] [illegible] છે,

પ્રસ્થાપિત કરું છું. અંદર તો ~~[illegible]~~ બીજા બહારના સ્થળ જેવાં.
પ્રકારોમાં ભાષાનો અને સાહિત્યોનો ~~[illegible]~~ અને પુસ્તક લેખકો
જ્યારે તેના ગમ આધુનિકતા [illegible] પ્રવેશ કરનાર પ્રતિષ્ઠાએ બેઠું.
પછી એ બેઠો ~~[illegible]~~ મુકે એ ભાષામાં કંઈ પ્રવેશ
જ્યારે ~~[illegible]~~ સાથે, ~~[illegible]~~ બહાર, સાથે, તેને
અને તેમાંનામાં ~~[illegible]~~ ભાષા બતે • સિવાય ભાષા છે તેમાં
~~[illegible]~~ વિશ્વ ભરે વાળે ~~[illegible]~~ જ્યારે [illegible]
પ્રતિષ્ઠાનો ^ બેઠું છું — પણ એ બહારના પ્રકારે
ભાષાનો સાહિત્ય એ ભાષામાં રહેતા અધિકાર નથી
તેમ ~~[illegible]~~ જ્યારે સંસ્કૃત પ્રતિષ્ઠાનમાં ભાષાનો સાહિત્ય
~~[illegible]~~ એ સંસ્કૃતભાષામાં બેઠેલું તેને નથી.

છે બહાર [illegible] છું [illegible] છું.

મોહન — એ [illegible] [illegible] છું [illegible] છું.
~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] તેને [illegible]
કરનારો છું નથી. ~~[illegible]~~ પણ એ ભાષા બહાર તેને
ભાષા કેમ રીતે તેના ~~[illegible]~~ તેને [illegible]
[illegible] તેને કેમ [illegible] એ [illegible] છું [illegible].

કૃષ્ણ — તો એ [illegible] કરશે તો પણ ભાષા [illegible] ~~[illegible]~~ જ્યારે
[illegible] [illegible] જ્યારે સંસ્કૃત છું ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] તેમાં [illegible] નથી.

મોહન — તો ~~[illegible]~~ [illegible] પુસ્તક એ ~~…~~
~~[illegible]~~ તો [illegible] છે — [illegible] નથી.

કૃષ્ણ — ભાષા, પણ તેને છું જ્યારે [illegible]
[illegible] નથી તેનો ભાષા તેને [illegible] [illegible]

આપણી આઝાદ હિંદ?

મહેતા — આપણનું કામ પતાવવાનું વ્યાપારી મહેતા

તમારી સાથે વાતચીતમાં વખત ગુમાવવાનું નથી.

તમારી સાથે વાતચીતમાં મેં વખત ગુમાવ્યો છે.

કૃષ્ણ — તમારી વાતમાં મેં વખત [illegible]

મહેતા — તમારી આનાકાની [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

કામદારની અપૂર્વ શક્તિ [illegible] છે તે બધો [illegible] [illegible]

માટે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

તમારી [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible]

તે [illegible] હું [illegible], અને તમારી [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] છે તે [illegible] હું [illegible] [illegible] [illegible]

અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

છે. હું તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]

અને તેમાંનું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

છે અને તેમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] છે" — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]" — [illegible] [illegible] [illegible].

"[illegible]"

M.V.1-40

પ્રકરણ ૧૯

~~[illegible]~~

મજૂરો માટે મજૂરી વિભાગ.

[illegible]

[illegible]

મુકુંદ એની [illegible] હતી. [illegible]
[illegible] તેને [illegible] અને [illegible]
[illegible] તે [illegible]. [illegible]
[illegible] હતો તે [illegible] અને [illegible]
[illegible] હતો અને [illegible]
[illegible] હતો.

[illegible] હતો. [illegible]
[illegible] અને [illegible]
[illegible] તે [illegible]
[illegible]
[illegible] હતી. [illegible]
[illegible] અને [illegible] તે [illegible]

"[illegible] તે [illegible]
[illegible]?" "[illegible] તે [illegible]
[illegible]?" "[illegible] તે [illegible]
[illegible]?" "[illegible]!
[illegible] તેણે [illegible] હતી?
[illegible]
[illegible] અને [illegible]
[illegible] — [illegible] તેણે [illegible] અને [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible]!" — "[illegible]
[illegible]." "[illegible] તેણે [illegible]

૨૦૧ [illegible]

[illegible] ના કહો છો!" "[illegible] — ને [illegible]

[illegible] [illegible]!" "નહી, [illegible]

[illegible]!" "[illegible]

[illegible]!" ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

૧ "[illegible] ॥

किं न [illegible] ॥ [illegible]

[illegible] ૨ "शोकशङ्कु

मर्माणि कृन्तन्नपि किं न सोढः ॥

[illegible]: "[illegible]

[illegible]" [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible].

“[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!” [illegible] [illegible].

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]. “[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]” [illegible] ૯

— [illegible] હવે રહેતી નથી મારે. [illegible]

[illegible] પછી [illegible] છે.

મોહની — તે તો આપણાં [illegible] છે કે નથી તેવો

લલિત — તે તો આપણાં [illegible] [illegible] નથી. તું [illegible]

તો આપણાં [illegible] [illegible] [illegible] નથી.

તું ના [illegible].

[illegible] — અરે આપણું [illegible] શું?

લલિત — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે પછી

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેનાં [illegible]

[illegible] પછી [illegible] તેના [illegible] શું [illegible] તેના [illegible]

[illegible] [illegible] શું. ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] પછી ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

કે તેમની ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] તેમની [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] કે

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] કરવું.

મોહની — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] કરવા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] નથી

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરવો.

[illegible] અને તે ~~[illegible]~~ [illegible] પછીનો [illegible] કરવો.

[illegible] અને તે [illegible] છે.

લલિત — [illegible] છે.

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]? ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

અને પવિત્રતાના આદર્શોની સાથે [illegible]
એવી [illegible] મનુષ્યજાતના [illegible] માર્ગ~~ને [illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] હશે કે [illegible]
અધિક [illegible] નથી?

[illegible] — એ પણ [illegible] છે.

[illegible] — [illegible] [illegible] છે.

[illegible] — [illegible] [illegible]!

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible]?

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] નથી.

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] છે.

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible].

~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].

[illegible] અને ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible]! [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] છે! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] છે? પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]!

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ज्ञानिनां [illegible]

[illegible]" [illegible] [illegible] न [illegible] [illegible]

[illegible] ५०८

"किसलय [illegible]: [illegible] ॥
"[illegible] [illegible] केवलो [illegible]
"[illegible] [illegible] ॥ [illegible]
"[illegible]

[illegible] — [illegible] तारो [illegible]
[illegible]

"[illegible]

१. "अधिमी [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible]: [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] ॥"२
"[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — "[illegible] [illegible] छे [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छे।
[illegible], तारा [illegible]

२. "हारो [illegible] [illegible]: ॥
"[illegible] [illegible] ॥"३
"[illegible] [illegible] ॥
"[illegible] [illegible]

१. हे [illegible]! [illegible] [illegible] तुं छे; तारो [illegible]
[illegible] [illegible] छे; तारो [illegible] [illegible]
[illegible] छे; तारां [illegible] [illegible]
— [illegible] छे; तारां [illegible] [illegible]
— [illegible] छे; [illegible] छे. ([illegible])
[illegible] तारो [illegible]
२. [illegible] [illegible] छे
[illegible] [illegible]? ([illegible])
[illegible]

[illegible] — '[illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible]

" [illegible]!

1 "[illegible]वीवति [illegible] दीपीवति [illegible]:

"[illegible]कीवति [illegible] [illegible]

" कम्पवीवति कर्दमैः किमपरं [illegible]

"[illegible] [illegible] महिमा [illegible]

[illegible]: [illegible]॥

[illegible]

2 "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]॥

" नो [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — '[illegible] [illegible]

"[illegible] [illegible]

3 "[illegible] [illegible] [illegible]

" [illegible] [illegible]

" [illegible] [illegible] [illegible]॥

" [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]